

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Michaela Koukolová

Intestátní dědická posloupnost

Diplomová práce

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Intestátní dědická posloupnost*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 25. března 2013

Michaela Koukolová

Děkuji tímto panu JUDr. Václavu Bednářovi, Ph.D., mé rodině a přátelům za veškerou pomoc a podporu poskytnutou v průběhu zpracování této diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
1. Úvod	7
2. Obecně o dědění ze zákona	9
3. První dědická třída	17
3.1 První dědická třída podle obecného zákoníku občanského	17
3.1.1 Dědicové podle první třídy	17
3.1.2 Dědění osvojců	19
3.1.3 Dědění legitimovaných dětí dle OZO	20
3.1.4 Posloupnost nemanželských dětí dle OZO	21
3.1.5 Dědění manžela vedle první třídy dědické	22
3.2 První dědická skupina podle středního občanského zákoníku	23
3.3 První dědická skupina podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	25
3.4 První dědická třída podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	27
4. Druhá dědická třída	28
4.1 Druhá dědická třída podle obecného zákoníku občanského	28
4.2 Druhá dědická skupina podle středního občanského zákoníku	29
4.3 Druhá dědická skupina podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	31
4.4 Druhá dědická třída podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	33
5. Třetí dědická třída	35
5.1 Třetí dědická třída podle obecného zákoníku občanského	35
5.2 Třetí dědická skupina podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	36

5.3	Třetí dědická třída podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	37
6.	Čtvrtá dědická třída	38
6.1	Čtvrtá dědická třída podle obecného zákoníku občanského	38
6.2	Čtvrtá dědická skupina podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	38
6.3	Čtvrtá dědická třída podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	39
7.	Další dědické třídy	41
7.1	Pátá třída dědiců podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	42
7.2	Šestá třída dědiců podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění	43
8.	Odúmrť	44
9.	Závěr	47
	Seznam pramenů a literatury	49
1.	Právní předpisy	49
2.	Literatura a komentáře	49
3.	Odborné články	51
4.	Judikatura	52
5.	Internetové stránky	53
	Abstract	55
	Abstrakt	56
	Seznam klíčových slov	57
	List of the keywords	57

Seznam použitých zkratek

OZO – obecný zákoník občanský (císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění účinném ke dni 31. prosince 1934)

SOZ – střední občanský zákoník (zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1951)

OZ – občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů)

NOZ – nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění)

ABGB – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch

manželský zákon – zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství, ve znění zákona č. 113/1924 Sb. z. a n. účinném ke dni 14. dubna 1924

n. – a následující (o paragrafech)

ÚZSVM – Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových

zákon o registrovaném partnerství - zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon o rodině - zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

1. Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala intestátní dědickou posloupnost, tedy dědění osob určených zákonem, které nastává v případech, kdy není možné dědit podle posledního pořízení. V práci se zaměřím na problematiku intestátní dědické posloupnosti na našem území v období od první republiky¹ do současnosti.

Cílem mé práce je „srovnání právní úpravy dědění ze zákona dle obecného zákoníku občanského (císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s.), dle zákona č. 141/1950 Sb., tzv. středního občanského zákoníku, dle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a úpravy dle občanského zákoníku nového, jenž by měl vejít v platnost roku 2012 a účinnosti poté nabýt počátkem roku 2014“. To se také stalo a nový občanský zákoník je nyní součástí českého právního řádu jako zákon č. 89/2012 Sb., v platném znění. Vzhledem k uvedenému bude při výkladu použita komparativní metoda.

Dědění ze zákona jsem si vybrala proto, že zůstavitelé v České republice institutu závěti v mnoha případech nevyužijí a poté nastává situace, kdy se aplikuje intestátní dědění.² Z toho důvodu je důležité složení jednotlivých skupin dědiců a také celkový rozsah toho, kdo vůbec může ze zákona ještě dědit, a kdo nikoli. V souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku se objevila otázka, zda skupinu možných dědiců oproti stávající úpravě nerozšířit, aby se tak minimalizoval počet případů, kdy dědictví po zůstaviteli připadne státu jako odúmrt'. Státu totiž někdy připadne majetek, který by mohli nabýt příbuzní, ale ti tuto možnost nedostanou, protože nejsou uvedeni v žádné dědické skupině.³

Zákonodárce se při tomto kroku inspiroval obecným zákoníkem občanským z doby první republiky.⁴ Proto bych chtěla jednotlivé úpravy dědění ze zákona na našem území srovnat, zachytit jeho vývoj a zjistit, do jaké míry byl obecný zákoník občanský inspirací při tvorbě nové intestátní posloupnosti.

Nabízí se otázka, jak moc je tato problematika v dosavadní literatuře už popsána. Troufám si tvrdit, že monografie, které by se věnovaly výhradně intestátní dědické posloupnosti jako svému jedinému tématu, téměř neexistují, natož pak se zaměřením na výše zmíněný historický vývoj, včetně zahrnutí úpravy NOZ. Dědění ze zákona je totiž v literatuře většinou

---

¹ Výraz „první republika“ se používá pro Československou republiku v letech 1918-1938.

² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 605.

³ VÁLKOVÁ, Hana. *Ministr Pospíšil chce rozšířit okruh dědiců o sestřenicí a praprarodiče* [online]. Zpravy.idnes.cz, 1. listopadu 2010 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/ministr-pospisil-chce-rozsirit-okruh-dedicu-o-sestrenice-a-praprarodice-141-/domaci.aspx?c=A101026_142342_domaci_hv>.

⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 666.

rozebíráno v rámci publikací věnovaných dědění obecně. Vzhledem k tomu, že se u dědění ze závěti vyskytuje více problematických otázek, tak mu také literatura věnuje více prostoru.

Z doby účinnosti obecného zákoníku občanského je beze sporu nejpodstatnější právní příručkou „*Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*“ z roku 1936 autorů Františka Roučka a Jaromíra Sedláčka. Toto dílo bývá také často citováno v souvislosti s výkladem ustanovení NOZ. Významnými autory v oblasti dědického práva byli v této době také Emil Svoboda a Jan Krčmář. Z období, kdy byl účinný tzv. střední občanský zákoník, se pro obor dědického práva stala významnou zejména kniha Karola Planka „*Dědičské právo*“ z roku 1954. K účinné právní úpravě je vhodné zmínit např. „*Dědičské právo v teorii a praxi*“ z roku 2011 autorů Jiřího Mikeše a Ladislava Muzikáře. Literatura k dědění ze zákona podle nového občanského zákoníku je v současnosti ve stádiu příprav, a proto je nejvýznamnější výkladovou pomůckou důvodová zpráva k tomuto zákonu.

V diplomové práci bude dědění ze zákona na našem území nejprve obecně shrnuto, a to ve výše vymezeném časovém období. Následující kapitoly budou věnovány jednotlivým skupinám dědiců s tím, že v rámci každé kapitoly bude zachycena konkrétní skupina tak, jak se ve sledovaném časovém úseku vyvíjela. V poslední kapitole bude vymezen vývoj institutu odúmrti, neboť nová právní úprava považuje stát, který takto nabývá majetek, rovněž za dědice ze zákona.

2. Obecně o dědění ze zákona

Smrtí fyzické osoby některá její práva a povinnosti zanikají⁵, část přechází na další subjekty jinak než cestou dědění⁶ a většina práv a povinností připadne dědicům jako právním nástupcům zemřelého dědickou sukcesí.⁷

Smrt člověka je tedy jedním z předpokladů dědického nástupnictví, není však jediným. K tomu, aby k dědické posloupnosti mohlo dojít, je rovněž nutná existence pozůstalosti,⁸ dále existence dědice a jeho způsobilost dědictví nabýt, právní důvod dědění a výslovný projev vůle nebo právně relevantní chování týkající se přijetí nebo odmítnutí dědictví.⁹

Předmětem dalšího výkladu nebude obecná charakteristika jednotlivých předpokladů dědění, ale zaměřím se, v souladu s tématem práce, na právní důvod (titul) dědění při instatátní dědické posloupnosti, kterým je zákon. Jiné předpoklady dědění zmíním pouze v souvislosti s ním.

Dědění ze zákona je založeno na příbuzenském nebo obdobném vztahu k zůstaviteli, je historicky starší než posloupnost testamentární.¹⁰ Jak už bylo uvedeno výše, přichází instatátní posloupnost v úvahu tehdy, jestliže není možné dědit podle posledního pořízení. Právní úprava SOZ a OZ znala pouze jeden typ posledního pořízení, a to závěť.

V novém občanském zákoníku se mezi dědické tituly vrací institut dědické smlouvy, který sem řadila již úprava podle OZO¹¹.¹² Důvodová zpráva k NOZ upozorňuje, že v § 1476 NOZ, který právní důvody dědění vyjmenovává, je jejich posloupnost volena podle právní síly v souladu s ustanovením § 1673 NOZ, tedy že nejsilnějším dědickým titulem je dědická smlouva, slabším závěť a nejslabším zákon.¹³

---

⁵ Podle účinné právní úpravy zanikají zejména práva a povinnosti z rodinněprávních vztahů, právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění apod. Více viz: KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 287-288.

⁶ K otázce majetkových práv, která dle účinné právní úpravy smrtí nezanikají, ale přecházejí na jiné osoby jinak než podle předpisů dědického práva, více: MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 18-22.; KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha: Linde Praha, a. s., 2001, s. 45-54.

⁷ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 287-288.; MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 9.; ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 103.

⁸ Ustanovení § 1475 odst. 2 NOZ nově poskytuje definici pozůstalosti.

⁹ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 292.

¹⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1139, 1210.; WAWERKA, Karel. Jaké dědické právo? *Ad notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 40.

¹¹ Úprava OZO však připouštěla dědickou smlouvu jen mezi manželi. NOZ umožní její uzavření s jakýmkoli dalším subjektem. (viz MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1140, 1144.)

¹² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 601-602.

¹³ Tamtéž.

S tímto seřazením se ztotožňovala již literatura z doby první republiky, která nejsilnější postavení dědice podle dědické smlouvy spatřovala v nezměnitelnosti smlouvy bez souhlasu druhé strany. Postavení dědice podle závěti bylo považováno za méně silné, jelikož bylo kdykoli za života zůstavitele změnitelné. Za nejslabší byl potom považován nárok podle zákona, i když koncepčně platilo základní ustanovení, že „zásadně nastupují v dědictví osoby, které k tomu povolává zákon“.¹⁴ Tomu je třeba rozumět tak, že zákonodárce sice považoval za „nejsprávnější“ řešení dědění dětí po rodičích a rodičů po dětech, ale zároveň si uvědomoval, že nemůže člověku nutit svůj názor na spravedlivou posloupnost. Proto byla zůstaviteli dána možnost rozhodnout ohledně své pozůstalosti posledním pořízením. Svoboda však v tomto smyslu nebyla úplná, protože už tehdy některým blízkým osobám, tzv. nepominutelným dědicům, zákon přiznával majetkový nárok na určitou část pozůstalosti – povinný díl.¹⁵

A kdy tedy nastaly případy zákonné posloupnosti podle obecného zákoníku občanského? Zákonná posloupnost nastala zcela nebo z části, jestliže zůstavitel o svém majetku nepořídil nebo nepořídil platně, pořídil jen z části nebo jen z části platně, dále jestliže platné pořízení pozbylo platnosti zcela nebo z části, jestliže posloupnost testamentární byla omezena lhůtou nebo výminkou a konečně jestliže zůstavitelem povolání dědicové nemohli nebo nechtěli dědictví nabýt a zároveň nedošlo k substituci,¹⁶ k transmisi¹⁷ ani k akrescenci¹⁸. V § 727 OZO

---

¹⁴ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 19.

¹⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 19-20.; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 14-15.

¹⁶ Dědická substitute existuje ve formě obecného náhradnictví, kdy zůstavitel může pro případ, že dědictví nenabude osoba, kterou povolal za dědice, povolat této osobě náhradníka; také náhradníkům může povolat postupně další náhradníky. Povolá-li zůstavitel takto několik náhradníků, dědí ten, který je ve výčtu nejbližší osobě, která dědictví nenabyla. Další formou substitute je institut svěřenského nástupnictví, který zůstaviteli umožňuje nařídít, že má dědictví přejít po smrti dědice nebo v určitých jiných případech na svěřenského nástupce jako následného dědice. Platí, že povolání za svěřenského nástupce se považuje i za povolání za náhradníka. Instituty náhradnictví a nástupnictví byly upraveny v OZO (§ 604 n.) a nyní jsou obnoveny v NOZ (§ 1507 n.). Účinná právní úprava umožňuje pouze obecné náhradnictví. (viz KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné 3. 4. vydání*. Praha: ASPI, 2007, s. 308.; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Nabývání dědictví*. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš (eds). *Sborník ASPI. Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 27. 1. 2006 a 12. 5. 2006 na PF UK*. Praha: ASPI, 2006, s. 157-158.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 328.)

¹⁷ Transmise dědictví znamená přechod práva dědictví přijmout nebo odmítnout na dědice toho, kdo se sice nápadu dědictví dožil, ale zemřel dříve, než mohl dát najevo, že chce dědictví přijmout nebo odmítnout. (viz KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné 3. 4. vydání*. Praha: ASPI, 2007, s. 303.)

¹⁸ Akrescence znamená právo přírůstku a podle OZ je možná pouze u dědění ze zákona. Nový občanský zákoník se však vrací k úpravě OZO, která počítala v některých případech i s akrescencí u dědiců z testamentu. V ustanoveních § 1504 n. NOZ je tedy upraveno, že podíl dědice, který nedědí a nemá náhradníka, se uvolní a přiroste poměrně k podílům ostatních povolaných dědiců jen tehdy, jsou-li všichni dědicové povolání k dědictví buď rovným dílem, nebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení. Naopak právo přírůstku nemá ten, komu byl zůstaven určitý dědický podíl. Jsou-li někteří dědici povolání s podílem a další bez takového určení, přiroste uvolněný podíl těm, kteří jsou povolání bez podílu.

byla sice situace, kdy byl zkrácen nepominutelný dědic, zařazena jako jeden z případů intestátní posloupnosti, ale soudobý komentář a literatura upozorňovaly, že toto řešení není správné, protože nepominutelný dědic měl postavení věřitele, nikoli dědice, a proto nenastalo dědění ze zákona.¹⁹ Pro srovnání, důvodová zpráva k NOZ se s tímto názorem ztotožňuje, když říká: „*Nepominutelný dědic vlastně není dědicem – byl-li v pořizení pro případ smrti zkrácen nebo případně zcela pomínut – ale věřitelem těch, kteří byli zůstavitelem za dědice a odkazovníky povoláni. Ti musí poměrně vyrovnat jeho pohledávku. Poměr se určí podle poměru čistých hodnot podílů nebo odkazů, které sami z pozůstalosti nabyli. Dosavadní zjednodušující konstrukce platného dědického práva, podle níž zákon preterovaného nepominutelného dědice vnutil závětním dědicům za spoluvlastníka, není vyhovující, zejména z toho důvodu, že tím způsobem vzniká spoluvlastnictví spojené nutně od počátku s vnitřními konflikty.*“²⁰

Jak už bylo výše uvedeno, intestátní dědická posloupnost je založena na příbuzenském nebo obdobném svazku.²¹ Pro úpravu podle obecného zákoníku občanského bylo navíc charakteristické, že se vždy jednalo o svazek rodinný, takže zákonnými dědici byli pouze příbuzní a manžel.²² Mezi jednotlivé důvody zákonného dědění patřilo příbuzenství zprostředkované zrozením manželským, příbuzenství zprostředkované legitimací, příbuzenství zprostředkované zrozením nemanželským, dále příbuzenství zprostředkované osvojením a poměr manželský.²³

Všichni tito příbuzní ovšem nedělili dohromady, ale byli, stejně jako v současnosti, seřazeni do tříd (skupin)²⁴, pro které platilo, že dědici třídy následující byli povoláni dědit pouze v situaci, kdy nedělili dědici předcházející třídy.²⁵ Třídění příbuzných do jednotlivých

---

¹⁹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 54.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 328.

²⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 676.

²¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1139, 1210.

²² Výjimku z tohoto pravidla tvořila zvláštní úprava zákonného dědění po katolických duchovních, kdy třetinu zdědil kostel, třetinu místní chudinský fond a třetinu příbuzní povolání podle zákona. Více viz SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 25.

²³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 328, 348.

²⁴ Označení se v jednotlivých úpravách lišilo. „*Třídy*“ to byly v OZO, „*skupiny*“ podle SOZ a OZ. NOZ se vrací k označení „*třída*“.

²⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 348.; MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text*

tříd odpovídalo systému parentel. Parentela se skládala z osob pocházejících ze společného předka spolu s tímto předkem, přičemž se bral souhrn všech takových stejně vzdálených předků. Parentelou se tedy rozuměl souhrn stejně vzdálených předků s jejich descendencí. První parentelu tvořil zůstavitel se svými potomky, druhou rodiče se svými potomky, avšak bez zůstavitele a jeho descendence, třetí tvořili dědové a báby se svou descendencí, ale bez parentely první a druhé atd. Osoby, které měly dědit v téže parentele, však nedědily všechny, protože každý příbuzný vylučoval své potomky.

U nás totiž platil, a v určitých skupinách stále ještě platí, tzv. princip reprezentace, to znamená, že místo bližšího zůstavitelova příbuzného, který zemřel dříve než zůstavitel, nastupují jeho potomci. Pokud tedy měl zůstavitel-vdovec dva syny, přičemž jeden z nich zemřel před zůstavitelem a zanechal po sobě dvě zůstavitelovy vnučky, bude po zůstaviteli dědit žijící syn a v dědický podíl zemřelého syna nastoupí v důsledku reprezentace dvě vnučky zůstavitele. Je nutné si uvědomit, že potomci dostanou dohromady tolik, kolik by dostala osoba na onom bližším místě, na které jsou dosazeni. Proto by v našem případě syn zdědil polovinu pozůstalosti a vnučky po čtvrtině.²⁶

Dále je nutné zmínit, že v obecném zákoníku občanském zaujímal specifické postavení při dědění ze zákona zůstavitelův manžel. Ten totiž i přesto, že nebyl zařazen do žádné z dědických tříd, byl dědicem v rámci intestátní posloupnosti. Dědění manžela bylo upraveno v § 757 n. OZO tak, že mu náležel určitý zlomek z pozůstalosti v závislosti na tom, vedle které třídy dědil. Pokud dědil vedle zůstavitelových potomků, připadla mu čtvrtina pozůstalosti, pokud dědil vedle zůstavitelových rodičů a jejich potomků nebo vedle dědů a báb, připadla mu polovina pozůstalosti. Nedědil-li některý z prarodičů, nenastupovali na jeho místo jeho potomci, ale pozůstalý manžel.²⁷ Jinými zvláštnostmi, které se týkají manželova dědění podle tohoto zákoníku, se budu zabývat v dalších kapitolách.

Okruh intestátních dědiců byl podle úpravy OZO výrazně širší než podle úpravy SOZ nebo OZ. Zákoník z roku 1811 totiž původně povolával k dědictví šest parentel, což vedlo k tomu, že mohli dědit dědové pradědů zůstavitele a jejich potomstvo, tj. potomstvo 32 prarodičů zůstavitele. Až novela z 12. října 1914 počet parentel omezila na tři a ze čtvrté parentely dědili jen pradědové a prabáby, nikoli jejich descendenti (potomci). Účelem

---

zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008). 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1139, 1210.

²⁶ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné 3. 4. vydání.* Praha: ASPI, 2007, s. 311.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858).* Praha: V. Linhart, 1936, s. 348-349.

²⁷ SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha: Vesmír, 1921, s. 23.

této novely bylo zabránit tomu, aby byli podle zákona nahodile obohacováni lidé, tzv. „smějící se dědicové“²⁸, kteří mnohdy ani nevěděli o tom, že zůstavitel existoval.²⁹

V tomto trendu ještě razantněji pokračoval občanský zákoník z roku 1950, protože okruh dědiců ze zákona byl v době jeho účinnosti omezen na pouhé dvě skupiny. Díky redukci dědických skupin došlo k usnadnění nabytí pozůstalosti cestou odúmrti státem s tím, že při širším okruhu dědiců by lidé neodůvodněně a bezpracně získávali majetek.³⁰

Intestátní dědění bylo chápáno jako zájem společnosti na tom, aby i v odvětví dědického práva jednotlivec respektoval vůli celku.³¹ Socialistická společnost si zakládala na tom, že odstraňuje vykořisťování, které se za kapitalismu projevovalo „*přivlastňováním si cizí nezaplacené práce zcela „osvobozeného“ výrobce, který je nucen prodat kapitalistovi svou pracovní sílu.*“ Dědické právo mělo pro kapitalistu z pohledu socialistické společnosti pouze ten význam, že propůjčovalo jeho dědici stejné společenské postavení, tj. moc vykořisťovat.³²

Soudobá literatura byla přesvědčena o tom, že novou úpravou z roku 1950, se dědické právo změnilo od základů, protože se odvracelo od podpory vlastnictví výrobních prostředků a zaměřilo se na posilování vzájemných vztahů založených manželstvím a rodinou. Proběhla socializace výrobních prostředků, která měla za následek vyloučení těchto věcí a práv v socialistickém vlastnictví z dědění. Předmětem dědického práva byly především věci patřící do osobního vlastnictví³³, ale pak také předměty individuálního vlastnictví občanů, které nemělo povahu osobního vlastnictví.³⁴

Velkým vzorem, ke kterému se vzhlíželo až s přehnanou naivitou, bylo sovětské dědické právo. Následující citace hovoří sama za sebe: „*Vzorem našeho nového dědického práva je dědické právo sovětské, neboť cesta, po které jdeme a dojdeme k socialismu, je ve svém*

---

²⁸ PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7.* Praha: Orbis, 1950, s. 66.

²⁹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha: Vesmír, 1921, s. 20-21.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858).* Praha: V. Linhart, 1936, s. 348.

³⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 666.

³¹ PLANK, Karol. *Dědické právo.* Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 49.

³² PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7.* Praha: Orbis, 1950, s. 47-48.

³³ „Podle čl. 10 Ústavy ČSSR je osobní vlastnictví občanů ke spotřebním předmětům, zejména k předmětům osobní a domácí potřeby, rodinným domkům, a k úsporám nabytým prací nedotknutelné a dědění osobního majetku je zaručeno.“; více viz KNAPP, Viktor, PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva.* Praha: Orbis, 1965, s. 478.

³⁴ Individuálním vlastnictvím občanů bylo např. vlastnictví, které plynulo z drobného soukromého hospodářství založeného na osobní práci a vylučujícího vykořisťování cizí pracovní síly, více viz KNAPP, Viktor, PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva.* Praha: Orbis, 1965, s. 478-479.

základě cesta, kterou již vítězně prošel náš mocný ochránce, přítel a spojenec – slavný Sovětský svaz.“³⁵

Podle úpravy SOZ tedy docházelo k dědění ze zákona, jestliže dědictví nenabyl dědic ze závěti. To však neznamenalo, že by závětní dědicové měli přednostní postavení před těmi zákonnými.³⁶ Požadavky na závěť byly zpřísněny a dědickou smlouvu tato úprava nedovolovala.³⁷ Zůstavitel sice mohl před svou smrtí sepsat závěť, ve které povolal za svého dědice libovolnou osobu, ale nemohl tím mařit funkci zákonného dědění, to znamená, že nemohl mařit přechod zůstavitelova majetku na nejbližší příbuzné a s tím spojené upevňování vztahů v rámci rodiny.

Zůstavitel musel v závěti pamatovat na své potomky a praceneschopné rodiče, případně prarodiče, kteří na něm byli co do výživy závislí. Pokud by tomu závěť odporovala, tito blízcí příbuzní by dědili z titulu tzv. neopomenutelných dědiců. Nezletilé děti měly nárok na takový podíl, jaký by dostaly při dědění ze zákona, a zletilé děti, praceneschopní rodiče a prarodiče tolik, kolik činila cena tří čtvrtin podílu, který by jim náležel podle ustanovení o dědění ze zákona.

Přednostní postavení intestátních dědiců podporovala i ta skutečnost, že akrescence nebyla povolena ve prospěch testamentárních dědiců, takže uvolněný podíl závětního dědice nemohl přirůst jiným dědicům ze závěti, ale připadl dědicům ze zákona.³⁸

Občanský zákoník z roku 1964 navázal na právní úpravu zákoníku z roku 1950. Právními důvody dědění jsou podle účinné úpravy zákon a závěť, přičemž jejich vzájemný poměr charakterizuje § 461 odst. 2 OZ tak, že nenabude-li dědictví dědic ze závěti, nastupují místo něho dědici ze zákona. Nabude-li se ze závěti jen část dědictví, nabývají zbývající části opět dědici ze zákona. Není vyloučeno uplatnění obou dědických titulů vedle sebe.³⁹

Okruh dědiců ze zákona tento zákoník ještě zúžil, protože neumožňoval dědění prarodičů. Změna k rozšíření počtu intestátních dědiců nastala až v roce 1992, kdy nabyla účinnosti novela provedená z. č. 509/1991 Sb. Mezi dědice ze zákona se opět zařadili ve třetí skupině děti sourozenců, tedy neteře a synovci, a ve čtvrté skupině prarodiče a děti prarodičů,

---

³⁵ PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 48, 57-58.; KNAPP, Viktor, PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva*. Praha: Orbis, 1965, s. 478.

³⁶ PLANK, Karol. *Dědičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 49.

³⁷ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1140.

³⁸ PLANK, Karol. *Dědičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 50-52.

³⁹ KNAPP, Viktor, PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva*. Praha: Orbis, 1965, s. 489-490.

tedy tety a strýcové. O čtrnáct let později došlo k dalšímu rozšíření okruhu intestátních dědiců, a to v souvislosti s přijetím zákona o registrovaném partnerství.⁴⁰

Po převratu v roce 1989 nastala etapa přeměny českého obecného soukromého práva, na které se podílela většina českých civilistů. Potřebu této přeměny vystihuje citát, jehož autorem je Rodolfo Sacco: „*Ze všech občanskoprávních zákonodárství platných v socialistických zemích projevují nejuvědomělejší odklon od římskoprávních vzorů zákonodárství sovětské a československé.*“⁴¹

Ohledně nutnosti změny dědického práva, a zejména rozsahu této změny, neexistovaly v průběhu příprav⁴² nové úpravy jednotné názory. Profesor Karel Eliáš se přikláněl k tomu, že dědické právo patří v našem „*dosluhujícím*“ občanském zákoníku k jeho nejzuboženějším částem, a proto by si zasloužilo důkladnou obnovu.⁴³ Naopak Karel Wawerka zastával názor, že „*dědické právo představovalo v komunistickém systému zřejmě takový malinký ostrůvek, který nebyl natolik poplatný době*“. Přiznával, že úprava z roku 1964 je možná příliš lakonická a jsou instituty, které by se měly doplnit, ale zároveň upozorňoval, že dědické právo nemá v praxi větších potíží, a proto by se nemělo odstraňovat to, co funguje.⁴⁴ Nakonec je dědění v NOZ upraveno v souladu s názorem prvním.

Nový občanský zákoník se při svém vzniku inspiroval, a to nejen v oblasti dědění ze zákona, úpravou z doby první republiky, tedy obecným zákoníkem občanským, a předválečnou osnovou československého zákoníku z roku 1937.⁴⁵ Tohoto faktu si lze všimnout zejména s ohledem na navýšení počtu dědických tříd (na šest), a tím i intestátních dědiců. Cílem bylo obnovit okruh dědiců na úroveň před redukcí, která proběhla zákoníkem z roku 1950.⁴⁶

Protože novou úpravou došlo k rozšíření počtu intestátních dědiců, muselo být z tradičního zákonodárství převzato také ustanovení ohledně několikerého příbuzenství.

---

⁴⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1139, 1140.

⁴¹ TELEČEK, Ivo. O vládním návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 19, s. 677.

⁴² ŠEŠINA, Martin. Diskuse o návrhu nového občanského zákoníku. *Ad notam*, 2005, roč. 11, č. 4, s. 124-137.

⁴³ ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 634.

⁴⁴ MUZIKÁŘ, Ladislav. Nabývání dědictví. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš (eds). *Sborník ASPI. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. 1. 2006 a 12. 5. 2006 na PF UK*. Praha: ASPI, 2006, s. 166.

⁴⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 47.; ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 635.

⁴⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 666.

Je-li tedy někdo se zůstavitelem příbuzný z více než z jedné strany, má z každé strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany.⁴⁷

Intestátní posloupnosti se rovněž týká další novinka, ta se ovšem vztahuje hlavně k dědické nezpůsobilosti, jednomu z předpokladů dědění. Obecně je podle § 1481 NOZ z dědického práva vyloučen ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.

Zcela nové jsou však případy nezpůsobilosti upravené v §§ 1482 a 1483 NOZ a ty souvisí s faktem, že leckdy se život v rodině nevyvíjí tak, jak bychom si představovali, a proto by v těchto případech nebyl splněn zákonodárcův požadavek spravedlnostního uspořádání dědických poměrů podle zákonné posloupnosti.⁴⁸ Myslím, že tyto novinky jsou velice vhodné a povedené.

Probíhá-li tedy v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic. Spolu s tímto manželem je ze zákona vyloučen i jeho potomek, který sice není se zůstavitelem spjat pokrevně ani osvojením, ale mohlo by mu teoreticky vzniknout dědické právo jako spolužijící osobě. Vládní návrh chtěl z dědění vzhledem k této situaci vyloučit jakékoli příbuzné zůstavitelova manžela, nakonec ale došlo ke korekci a tento návrh neprošel. Podle mého názoru tato korekce vůbec nebyla nutná a přiklonila bych se spíše k vládnímu návrhu.⁴⁹

Nově je podle § 1482 odst. 2 NOZ rovněž vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti rodič, jestliže byl zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával. S tím nelze než souhlasit.

---

⁴⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 667.

⁴⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 604-605.

⁴⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 604-606.

3. První dědická třída

3.1 První dědická třída podle obecného zákoníku občanského

V předchozí kapitole bylo zdůrazněno, že pro dědění ze zákona jsou nejpodstatnějším vodítkem příbuzenské vztahy. Úprava podle obecného zákoníku občanského však rozlišovala právní postavení dětí manželských a dětí nemanželských, a proto bylo touto skutečností ovlivněno i tehdejší dědění ze zákona.

Zákonné dědické právo dětí, které se narodily mimo manželství, bylo v zákoníku upraveno až za všemi dědickými třídami, tedy ve zvláštních ustanoveních. Vzhledem k logice výkladu bude dědění těchto dětí popsáno později v rámci této kapitoly, i když do první dědické třídy jako takové nespadlo. To samé platí pro dědění zůstavitelova manžela a osvojců.

3.1.1 Dědicové podle první třídy

První třídu (parentelu), která měla možnost dědit podle obecného zákoníku občanského nejdříve, tvořili ti, kdo byli spojeni se zůstavitelem jako svým kmenem, jeho děti a jejich potomci. Jednalo se pouze o posloupnost těch, jejichž příbuzenství bylo zprostředkováno výhradně jen osobami, které byly podle zákona pokládány za zplozené zákonitým manželem matčiným. V první třídě dědili synové a dcery rovným dílem bez ohledu na pohlaví. Stejně tak se nerozlišovalo to, zda se dítě narodilo za zůstavitelova života nebo po jeho smrti, takže subjektem dědického práva byl podle obecného zákoníku občanského i nasciturus⁵⁰.⁵¹

Jestliže se smrti zůstavitele dožili všichni descendentů prvního stupně, nedědil nikdo z vnuků, protože každé žijící a způsobilé dítě vylučovalo z dědění své potomky. V takovém případě se dědilo pouze in capita, tedy podle hlav, rovným dílem.⁵²

Pokud však zemřelo některé zůstavitelovo dítě dříve než zůstavitel a pokud po něm existoval jeden nebo několik vnuků, připadl podíl, který by náležel zemřelému dítěti, tomuto pozůstalému vnuku celý nebo několika vnukům rovnými díly jako projev principu reprezentace. Jestliže tedy nastal případ, že po zůstaviteli dědili také jeho vnukové, ať už spolu se žijícím dítětem nebo jen sami, dělila se pozůstalost na tolik podílů, kolik bylo

---

⁵⁰ Nasciturus je počaté dítě, které se narodí živé. (viz MIKEŠ, Jiří, MUŽIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 25.)

⁵¹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 21.

⁵² SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 21.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 353.

kmenů tak, že každému kmeni připadl stejný podíl, a teprve v rámci kmene se dědilo podle hlav stejným dílem.⁵³

V předchozí kapitole byl při výkladu principu reprezentace použit příklad, který je vhodný také pro vysvětlení dědění podle kmenů. Zůstavitel-vdovec měl tedy dva syny, přičemž jeden z nich zemřel před zůstavitelem a zanechal po sobě dvě zůstavitelovy vnučky. Pozůstalost se dělila dle počtu kmenů (synů) na dva díly. Žijící syn zdědil jeden díl a druhý díl se podle počtu hlav (vnuček) dělil opět na půl. Každá z vnuček dostala z pozůstalosti po dědečkovi čtvrtinu.

Pokud zemřel před zůstavitelem některý z vnuků, který měl po zůstaviteli dědit, a zanechal pravnuky, rozdělil se stejným způsobem podíl zemřelého vnuka mezi pravnuky stejnými díly.⁵⁴ Pozůstalí vnuci a po každém vnuku pozůstalí pravnucci nemohli nikdy zdědit více a nikdy méně, než by zdědilo ono zemřelé dítě nebo zemřelý vnuk, kdyby zůstali naživu. Pokud po zůstaviteli zůstali ještě vzdálenější potomci, dělilo se poměrně podle výše uvedených pravidel obdobně.⁵⁵

V rámci první dědické třídy se projevovala akrescence, a to v případě, kdy zůstavitelovo dítě zemřelo před zůstavitelem a nezanechalo žádného potomka. Potom se s ním již nepočítalo jako s dědicem a jeho podíl přirostl poměrně ostatním zůstavitelovým dětem, případně jejich kmenům.⁵⁶

V průběhu zjišťování okruhu zákonných dědiců mohla nastat situace, kdy byl některý z dědiců se zůstavitelem spřízněn v mezích téže parentely prostřednictvím několika osob. Poté vyvstala otázka, jestli mu náleží pouze jeden podíl, nebo má nárok na několik podílů z několika stran. Odpověď na tuto otázku byla k dispozici přímo v zákoně, a to v § 750 OZO: „*Je-li někdo se zůstavitelem spřízněn z více než jedné strany, má z každé strany dědické právo, které mu náleží jako příbuznému posuzovanému z této strany zvlášť*“. Toto ustanovení našlo své uplatnění například v situaci, kdy bratranec uzavřel manželství se sestřenicí.

---

⁵³ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 57-58.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 348-349, 353.;

⁵⁴ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 21.

⁵⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 352-353.

⁵⁶ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 56.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 353.

Jejich potomek měl poté dvojí dědické právo po společném dědovi svých zemřelých rodičů, tj. po svém pradědovi.⁵⁷

3.1.2 Dědění osvojců

S děděním v rámci první dědické třídy souvisí i otázka, zda měly nárok na dědický podíl také děti, které si zůstavitel za svého života osvojil. Původně tuto otázku upravoval § 755 OZO tak, že osvojení měli při zákonné dědické posloupnosti ke jmění volně zděditelnému toho, kdo je osvojil, stejné právo jako manželské děti. Toto právo však mohlo být omezeno nebo vyloučeno adopční smlouvou. Naopak vůči zůstavitelovým příbuzným nebo manželce, bez jehož svolení nastalo osvojení, dědické právo osvojení ze zákona neměli.⁵⁸

Podle § 180 OZO mohl totiž ženatý nebo vdaná někoho adoptovat pouze se svolením druhého manžela. Přesto přicházely v úvahu případy, kdy souhlasu nebylo potřeba, a to např. tehdy, jestliže adopce proběhla dříve než uzavření manželství, druhý manžel byl choromyslný nebo nezvěstný apod.⁵⁹

Naproti tomu zůstávalo osvojcům dědické právo ke jmění po jejich pokrevních rodičích a příbuzných a stejně tak pokrevně rodině zůstávalo právo dědit po osvojení. Osvojitel nebo jeho manžel tedy vůbec neměli právo na intestátní dědickou posloupnost po osvojení.⁶⁰

Ustanovení § 755 OZO bylo v průběhu sledovaného období zrušeno § 13 zákona č. 56/1928 Sb. z. a n., o osvojení, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1929, a výše uvedená pravidla dědění osvojců byla nově upravena v §§ 4-6 tohoto zákona. Novinkou byla skutečnost, že potomci osvojenec, kteří byli narozeni dříve, než k osvojení došlo, museli dát sami nebo prostřednictvím zákonného zástupce souhlas k tomu, aby se na ně adopční poměr vztahoval.⁶¹

---

⁵⁷ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 353, 363.

⁵⁸ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 25.; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 61.

⁵⁹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 25.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 61.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 370-371.

3.1.3 Dědění legitimovaných dětí dle OZO

Jak už bylo řečeno na začátku této kapitoly, úprava podle obecného zákoníku občanského rozlišovala dědění dětí manželských a dětí narozených mimo manželství⁶². V souvislosti s druhými v pořadí je rozlišováno zákonné dědické právo legitimovaných dětí a zákonné dědické právo dětí, které legitimovány nebyly. V rámci této podkapitoly bude vymezeno dědění legitimovaných dětí.

Legitimace nemanželských dětí v dědickém právu znamenala, že tyto děti získaly v zákonné posloupnosti, s určitými omezeními, stejné postavení jako děti manželské. Legitimace mohla proběhnout třemi základními způsoby – určitými skutečnostmi u neplatného manželství, pozdějším platným manželstvím a vládním aktem.⁶³

Jestliže bylo dítě zplozeno v manželství neplatném, bylo považováno za nemanželské. Mohly nastat dva případy, kdy u dítěte z neplatného manželství proběhla jeho legitimace. Prvním z nich byl případ, kdy překážka zakládající neplatnost manželství po sňatku odpadla. Neplatné manželství mohlo být konvalidováno (udělením dispensu, tj. výjimky, a prohlášením konsensu) nebo odpadla překážka v § 28 odst. 2 manželského zákona tím, že zaniklo právo odepřít manželství.⁶⁴ Druhým případem neplatného manželství bylo tzv. putativní manželství, kdy v době zplození dítěte nebyla alespoň jednomu z rodičů bez jeho viny známa překážka zakládající neplatnost manželství. Děti legitimované jedním z těchto způsobů se staly dědici ze zákona stejně jako děti manželské. To se však nevztahovalo na případy neplatnosti manželství z důvodu bigamie. Po legitimaci dětí z neplatných manželství nenabývaly při dědění tyto děti pouze to jmění, které bylo výslovně vyhrazeno podle rodinných předpisů dětem manželským.⁶⁵

Děti, které se narodily mimo manželství, mohly být z hlediska dědického práva legitimovány pozdějším platným nebo konvalidovaným sňatkem svých rodičů, tzv. *per subsequens matrimonium*. Existovala zde omezení v tom smyslu, že takto legitimované děti nemohly upírat manželským dětem zplozeným v manželství,

⁶² Pro bližší určení pojmu nemanželských dětí, příp. jejich legitimace, viz § 155 n. OZO.

⁶³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 364-366.

⁶⁴ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 366.

⁶⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 24.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 366.; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 59.

kteřé tu mezitím bylo, vlastnost prvorozenství⁶⁶ a jiná už nabytá práva.⁶⁷ Co se však týkalo čistě zákonné posloupnosti, neměla tato omezení význam, protože u ní se žádná přednostní práva neuplatňovala.⁶⁸ Jestliže bylo manželství uzavřeno až po smrti nemanželského dítěte, které po sobě zanechalo manželské potomky, vztahovala se legitimace na ně. Navíc v případech legitimace per subsequens matrimonium platila vzájemnost dědických práv rodičů a jejich příbuzných.⁶⁹

Pokud bylo nemanželské dítě legitimováno třetím způsobem – vládním aktem, mělo zákonné dědické právo k otcově pozůstalosti jen tehdy, bylo-li legitimováno na otce žádostí, aby mělo stejná práva s manželskými dětmi ke jmění volně zděditelnému. Bylo nezbytné, aby otec o tento právní následek výslovně zažádal a zároveň aby byl tento následek výslovně přiznán. Na rozdíl od předešlých způsobů legitimace zde dítěti nevznikalo právo na dědění po otcových příbuzných a ani jim po dítěti. Otec mohl dědit po takovém dítěti, včetně potomků, pokud byl takový následek výslovně přiznán v reskriptu. Žádala-li matka o legitimaci dítěte vládním aktem, neměla tato žádost žádný význam, protože po matce mohlo ze zákona dědit i nemanželské dítě.⁷⁰

3.1.4 Posloupnost nemanželských dětí dle OZO

Zákonné dědické právo nemanželských dětí upravoval § 754 OZO tak, že vzhledem k matce a k matčiným příbuzným měly nemanželské děti při zákonné dědické posloupnosti stejná práva jako děti manželské, to znamená, že mohly dědit v první dědické třídě, a toto právo se vztahovalo rovněž na jejich manželské potomky. Stejně tak měla matka a její rodina pravidelné dědické právo vůči nemanželskému dítěti a jeho potomstvu.⁷¹

Naopak k pozůstalosti po otci a jeho příbuzných nenáleželo nemanželským dětem zákonné dědické právo, ledaže by došlo k některému ze shora vyložených případů legitimace.

---

⁶⁶ Prvorozenství mohlo rozhodovat u fideikomisů, při rodinných nadacích apod. Více viz ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 367.

⁶⁷ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 59-60.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 364-367.

⁶⁸ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 24.

⁶⁹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 367.

⁷⁰ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 367.; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 60.

⁷¹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 24.; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 60-61.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 368.

Nestačilo by ani, kdyby otec dítě uznal nebo kdyby otcovství zjistil soud.⁷² Nemanželské dítě mělo však nárok na to, aby ho otec zaopatřil. Tato povinnost přecházela tak jako jiné dluhy na jeho dědice, i když jiné závazky z rodinného práva smrtí zanikly. Nemanželské dítě, které bylo otcem uznáno nebo u nějž bylo zůstavitelovo otcovství soudně zjištěno a které zároveň bylo v době otcovy smrti v jeho domácnosti zaopatřeno a vychováváno, mohlo navíc požadovat, aby o něj bylo v otcově domě postaráno stejným způsobem do doby, než bude způsobilé se samo živit. V žádném případě však nemohlo být příjemcem větších požitků, než které získaly zůstavitelovy manželské děti z pozůstalosti.⁷³

3.1.5 Dědění manžela vedle první třídy dědické

Zákonné dědické právo manžela bylo upraveno zcela mimo dědické třídy, ale i tak se k němu muselo přihlédnout při dědění v rámci tříd, protože ho významně ovlivňovalo. Z důvodu snadnějšího vysvětlení byl v dosavadním výkladu jako příklad použit zůstavitel-vdovec.

Dědění manžela bylo upraveno v § 757 n. OZO⁷⁴ tak, že co se týče první třídy dědiců, dědil zůstavitelův manžel vedle zůstavitelových dětí a jejich potomků čtvrtinu pozůstalosti.⁷⁵ Žádný vliv nemělo to, jestli to byly zároveň děti pozůstalého manžela, děti manželské, legitimované nebo osvojené. Jestliže byla zůstavitelem matka, nemělo vliv ani to, že dědicí dítě bylo nemanželské.

Do dědického podílu manžela se vždy započítalo to, co mu připadlo na základě svatební nebo dědické smlouvy. Kromě dědického podílu příslušely pozůstalému manželovi jako přednostní odkaz movité věci náležející k manželské domácnosti⁷⁶. Jestliže však dědil

---

⁷² ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 369.

⁷³ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 24-25.

⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu rakouského ze dne 11. 7. 1923, Ob II 517/23, SZ V/195: „Náhled, že zákonné právo dědické podle § 757 může příslušet vždy jen jednomu manželovi, odpovídá zcela zákonu, který stojí na zásadě jednoho manželství ani zdaleka nemyslí na nemožný případ konkurence dvou přeživších manželů.“; více viz: ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 374.

⁷⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 23.

⁷⁶ Za přednostní odkaz bylo považováno např. nářadí, auto. Zákonný odkaz přednostní se do manželova podílu nezapočítával. Více viz ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 383-385.

vedle zůstavitelových dětí, tedy vedle první dědické třídy, příslušelo mu jen to, co bylo nutné pro jeho vlastní potřebu.⁷⁷

Podle § 759 OZO neměl manžel rozvedený ze své viny vůbec zákonné dědické právo, ani nárok na zákonný přednostní odkaz. I přesto, že se nabízí *argumentum a contrario*, že by toto právo mohl mít manžel rozvedený z viny zemřelého manžela nebo v případech dobrovolného rozvodu, tak tomu tak nebylo, a ani takový manžel nedědil. Nebylo možné totiž přiznat právo na předměty náležející k manželské domácnosti, kde taková domácnost nebyla. Zákonné dědické právo i nárok na zákonný přednostní odkaz byly pozůstalému manželů odepřeny i tehdy, jestliže zůstavitel podal ještě za svého života žalobu o rozlukou nebo rozvod⁷⁸ manželství, a to z viny druhého manžela, a jestliže bylo nakonec žalobě vyhověno.⁷⁹

3.2 První dědická skupina podle středního občanského zákoníku

Ani vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937 nenavrchoval zrušení rozlišování dětí na manželské a nemanželské.⁸⁰ Teprve střední zákoník občanský při dědění v první dědické skupině učinil tento zásadní krok a sjednotil úpravu tak, že v první skupině dědily rovným dílem zůstavitelovy děti, manželské i nemanželské. Nově byl do této skupiny zařazen i pozůstalý manžel – ten dědil spolu s dětmi také rovným dílem.⁸¹ Nutno však zmínit, že platila zásada, že pouze děti nebo jiní přímí potomci vylučovali z intestátní posloupnosti dědice ostatních skupin. Pozůstalý manžel totiž, na rozdíl od dětí, sám v první skupině dědit nemohl. To znamená, že pokud po zůstaviteli nedědil žádný potomek, nastupovala v dědictví další skupina (viz níže).⁸²

---

⁷⁷ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 373, 384-385.

⁷⁸ Do roku 1949 zanikala manželství buď rozvodem (bez možnosti uzavřít další sňatek), nebo rozlukou, která další sňatek umožňovala. Od roku 1950 je v České republice rozvod jedinou formou právního zániku manželství za života manželů. Více viz: ŠŤASTNÁ, Anna. *Rozvodovost* [online]. socioweb.cz, 20. dubna 1982 [cit. 20. března 2013]. Dostupné na <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=246&lst=111>>.

⁷⁹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 62.

⁸⁰ Vládní návrh: zákon, kterým se vydává občanský zákoník. Praha: Národní shromáždění republiky Československé, 1937, s. 104-108.; VOŠLAŘ, Josef. Dědické právo v osnově občanského zákona. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1938, roč. 21, č. 1, s. 358.; KUBEŠ, Vladimír. Vládní návrh občanského zákoníka. *List československých právníků Všeherd*, 1937, roč. 18, č. 8, s. 321-323.

⁸¹ PLANK, Karol. *Dědické právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 69-70.

⁸² PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 63.; PLANK, Karol. *Dědické právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 69.

Princip reprezentace se zde uplatňoval shodně s předchozí úpravou, takže jestliže některé zůstavitelovo dítě zemřelo před zůstavitelem, nabývaly jeho dědického podílu rovným dílem jeho děti, a pokud se tohoto okamžiku nedožily ani tyto děti nebo některé z nich, dědili jejich potomci. Právo přírůstku bylo ponecháno, takže odpadlo-li z konkurence jedno ze zůstavitelových dětí, které po sobě nezanechalo žádného potomka, přirostl jeho zákonný díl ostatním dědicům této skupiny.⁸³ I když § 527 SOZ výslovně zmiňoval pouze případ, kdy se zůstavitelovo dítě nedožilo zůstavitelovy smrti, bylo potřeba toto ustanovení vztahovat i na jiné případy, kdy dítě nedědilo, a to např. když dědictví odmítlo, zřeklo se ho nebo nemohlo dědit z důvodu dědické nezpůsobilosti.⁸⁴

Výraznou změnou týkající se nabývání dědictví v první skupině, kterou bych hodnotila pozitivně, bylo dědění osvojenec. Osvojenec a jeho potomci i osvojitel a jeho příbuzní dědili navzájem podle dědických skupin jako příbuzní. Osvojenec už tedy nedědil po své původní rodině, jako v předchozí právní úpravě, a původní rodina osvojeného nedědila po něm. Osvojenecký poměr musel existovat v době zůstavitelovy smrti, jestliže bylo osvojení zrušeno, obnovovalo se dědění vzhledem k původní rodině. Právní následky zrušení nastávaly dnem, kdy byl návrh na zrušení osvojení podán, tedy *ex tunc*. Z toho vyplývá, že osvojenec nemohl po zůstaviteli dědit, jestliže bylo osvojení zrušeno již za osvojitelova života a dále jestliže byl za jeho života podán návrh na zrušení osvojeneckého poměru, kterému bylo po osvojitelově smrti vyhověno.⁸⁵

Co se týče dědění manžela v této dědické skupině, tak pozůstalý manžel, který žil se zůstavitelem v době jeho smrti ve společné domácnosti, dědil vedle svého podílu navíc také nedoplatky zůstavitelovy odměny za práci a nedoplatky opětujících se důchodů až do výše jednoměsíčního příjmu, jakož i zůstavitelovo obvyklé domácí zařízení. Nebylo zde už omezení oproti úpravě OZO, že by manžel při dědění vedle zůstavitelových potomků z movitých věcí náležejících k manželské domácnosti nabyl pouze to, co bylo nutné pro jeho vlastní potřebu.

Bylo již uvedeno, že podmínkou dědění hodnot, na které měl manžel nárok vedle svého podílu, bylo podle úpravy SOZ soužití pozůstalého manžela ve společné domácnosti se zůstavitelem v době jeho smrti. Nehledělo se přitom na délku tohoto soužití, jako tomu bylo u tzv. spolužijící osoby. Té se budu věnovat v následujících kapitolách.

---

⁸³ PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 63.

⁸⁴ PLANK, Karol. *Dedičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 73-74.

⁸⁵ PLANK, Karol. *Dedičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 72-73.

Právní úprava vycházela z toho, že manželé spolu zpravidla žili v průběhu celého manželství ve společné domácnosti. Pokud došlo k přerušení tohoto soužití, např. z důvodu nedorozumění mezi manžely, a před smrtí bylo soužití znovu obnoveno, manžel měl nárok na výše zmíněné nedoplatky zůstavitelovy odměny za práci, opětujících se důchodů i nárok na obvyklé domácí zařízení. Mělo se totiž za to, že všechna nedorozumění byla odstraněna. Od této situace musely být odlišovány případy, kdy bylo soužití před smrtí přerušeno z důvodu delšího pobytu v nemocnici, studijní cesty apod., neboť ty neměly za následek ztrátu tohoto nároku manžela.⁸⁶

3.3 První dědická skupina podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

Podle účinné právní úpravy dědí v první skupině zůstavitelovy děti a manžel nebo partner, každý z nich stejným dílem. Je zřejmé, že se v této skupině objevila novinka oproti předešlému občanskému zákoníku. Mezi dědice se zařadil také registrovaný partner zůstavitele. Tato změna však proběhla až v roce 2006, kdy 1. července nabyl účinnosti zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. To znamená, že více než 40 let byl okruh dědiců v první dědické skupině shodný s předchozí úpravou.⁸⁷

U dětí se stejně jako v předcházející úpravě nerozlišuje, zda dědí dítě, které se narodilo v manželství či mimo manželství. Postavení manželských i nemanželských potomků je tedy identické a nezáleží na tom, jestli u nemanželských dětí bylo otcovství uznáno nebo určeno soudem. Jestliže však u některého dítěte bylo otcovství úspěšně popřeno, nestává se dědicem ze zákona.

Dědí vlastní děti zůstavitele bez rozdílu, zda se jedná o plnorodé nebo polorodé děti, tj. u kterých druhý rodič není u všech dětí stejný. Mezi zůstavitelovy dědice však neřadíme

---

⁸⁶ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 373, 384-385.; PLANK, Karol. *Dědické právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 87-93.

⁸⁷ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 52.

tzv. nevlastní děti,⁸⁸ např. ty, které do společné domácnosti přivedl manžel ze svého předchozího manželství.⁸⁹

Každé zůstavitelovo dítě představuje určitou linii,⁹⁰ takže opět platí princip reprezentace. Nedědí-li tedy některé dítě, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci. Platí stejně jako dosud, že je-li dítě počato, může se stát dědicem, narodí-li se živé.⁹¹

Právní úprava vztahující se k dětem platí i pro osvojení, a to v souvislosti s § 72 zákona o rodině. Osvojením totiž zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojenecem a původní rodinou, takže osvojenec po svých původních rodičích nedědí. Výjimkou je pouze situace, kdy je osvojitelem manžel jednoho z rodičů osvojení. Pak se osvojení nedotýká vztahů mezi osvojenecem a tímto rodičem i jeho příbuznými.⁹²

Je nezbytné, aby manželství trvalo v době smrti zůstavitele, sdílení nebo nesdílení společné domácnosti nemá vliv na dědění po manželovi.⁹³ Účast pozůstalého manžela, příp. registrovaného partnera, na dědění se tedy zakládá na skutečnostech uvedených v matričních dokladech, tj. oddacím listu nebo dokladu o partnerství.⁹⁴

Manželův nárok na určitý podíl z pozůstalosti nesmí být nikdy směřován s jeho nárokem na polovinu majetku ze společného jmění manželů.⁹⁵ Z tohoto jmění připadne do pozůstalosti, která je předmětem dědění, jen určitá část, která byla individualizována v rozhodnutí o vypořádání společného jmění manželů.

Mezi registrovanými partnery neexistuje nic, co by se dalo například nazvat „společným jměním partnerů“. Ti však mohou být podílovými spoluvlastníky podle § 137 n. OZ nebo jim mohou společně náležet majetková práva.⁹⁶

---

⁸⁸ Při úvahách o tom, koho nově zařadit v NOZ mezi dědice ze zákona, padla myšlenka, že by to mohly být právě i nevlastní děti zůstavitele. Nakonec k tomu však nedošlo. Více viz: MUZIKÁŘ, Ladislav. Nabývání dědictví. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, TICHÝ, Luboš (eds). *Sborník ASPI. Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 27. 1. 2006 a 12. 5. 2006 na PF UK*. Praha: ASPI, 2006, s. 163.

⁸⁹ HOLUB, Milan, POKORNÝ, Milan, BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občan a vlastnictví v českém právním řádu*. Praha: Linde Praha, a. s., 2002, s. 170-171.; MÁLEK, Alois. *Občanský zákoník a předpisy související*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1968, s. 272.

⁹⁰ HOLUB, Milan, POKORNÝ, Milan, BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občan a vlastnictví v českém právním řádu*. Praha: Linde Praha, a. s., 2002, s. 171.

⁹¹ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník II § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1435-1436.; MÁLEK, Alois. *Občanský zákoník a předpisy související*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1968, s. 272.

⁹² KNAPP, Viktor, PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva*. Praha: Orbis, 1965, s. 509.; MÁLEK, Alois. *Občanský zákoník a předpisy související*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1968, s. 272.

⁹³ MÁLEK, Alois. *Občanský zákoník a předpisy související*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1968, s. 272.

⁹⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 53.

⁹⁵ § 143 n. OZ

⁹⁶ Tamtéž.

3.4 První dědická třída podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

I když se obecně nový občanský zákoník inspiroval obecným zákoníkem občanských a vládním návrhem osnovy z roku 1937,⁹⁷ v rámci dědění první dědické třídy se to vůbec neprojeví, ba naopak zde okruh dědiců zůstává tak, jak ho zná účinná právní úprava, a to se všemi změnami, kterými od r. 1950 prošel.⁹⁸

Nový občanský zákoník se tedy nevrací k rozlišování dětí na manželské a nemanželské,⁹⁹ ani osvojenci nebudou dědit po své pokrevní rodině. Manžel zůstává zařazen v dědických třídách a nemá zvláštní úpravu, jak tomu bylo podle OZO.

Co se týče dědění registrovaného partnera, tak OZO toto samozřejmě neupravoval. Nový občanský zákoník jeho dědění ze zákona zachovává v souladu s OZ, i když při pohledu na § 1635 odst. 1 NOZ by se mohlo zdát, že bylo na partnera zapomenuto. Toto ustanovení totiž uvádí, že v první třídě dědiců dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem. Musí být však bráno v úvahu, že postavení registrovaného partnera je v NOZ upraveno v § 3020 tak, že ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů. Dědictví je právě jako absolutní majetkové právo upraveno v části třetí zákoníku.¹⁰⁰

Princip reprezentace je v první třídě samozřejmě zachován, takže nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.¹⁰¹

---

⁹⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 47.; ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 635.

⁹⁸ MUŽIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1218.

⁹⁹ Tato koncepce by byla v současné době nepředstavitelná při pohledu na statistiku dětí zrozených v manželství a mimo ně. „V posledních 15 letech lze v demografickém vývoji sledovat zvyšující se počet dětí rodících se mimo manželství. V roce 2006 se mimo manželství narodilo 2 105 dětí, což je 3,5krát víc než na začátku 90. let. Zvyšuje se také podíl těchto dětí na celkovém počtu živě narozených, a to z necelých 10 % na 33 %. U prvorozených dětí je tento podíl ještě vyšší, v roce 2006 to bylo 41 %.“ Více viz: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Děti narozených mimo manželství stále přibývá* [online]. czso.cz, 5. května 2009 [cit. 24. března 2013]. Dostupné na <http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/deti_narozenyh_mimo_manzelstvi_stale_pribyva>.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 667.; MUŽIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1218.

4. Druhá dědická třída

4.1 Druhá dědická třída podle obecného zákoníku občanského

Pokud zůstavitel nezanechal vůbec žádného potomka, nemohl dědit manžel sám a možnost dědit získala druhá třída, tj. zůstavitelův otec a matka i s těmi, kteří s ním byli spojeni skrze otce a matku, tedy jeho sourozenci a jejich potomci.¹⁰² Jestliže byli naživu ještě oba rodiče, náleželo jim celé dědictví stejnými díly a vylučovali z dědění své potomstvo, zůstavitelovy sourozence. Je však třeba mít na paměti to, co již bylo řečeno v předešlé kapitole, tedy že jsou zde myšleni pouze manželští rodiče, jim na roveň postavení rodiče legitimovaných dětí a matka nemanželského dítěte. Otec a jeho příbuzní byli vyloučeni z intestátní posloupnosti po nemanželském dítěti.¹⁰³

Pokud některý ze zůstavitelových rodičů již zemřel, nastoupili v tento dědický podíl jeho děti nebo potomci a byl mezi ně rozdělen podle zásad, které byly obecně ustanoveny pro dělení dědictví mezi děti a vzdálenější potomky zůstavitele. U těchto potomků bylo jedno, zda to byli plnorodí nebo polorodí sourozenci zůstavitele. Druhý rodič tedy neměl právo přírůstku, ale co se týče potomků zemřelého rodiče, platilo mezi nimi právo přírůstku normálně jako v parentele první.¹⁰⁴

Jestliže oba zůstavitelovi rodiče zemřeli, rozdělila se polovina pozůstalosti, která by jinak připadla otcí, mezi jeho pozůstalé děti a jejich potomky. Druhá polovina, která by připadla matce, se rozdělila mezi její potomky. Pokud po těchto rodičích zůstali jen jimi společně zplozené děti nebo jejich potomci, byly mezi ně obě poloviny rozděleny stejnými díly.

Pokud však existovaly mimo tyto ještě děti, které byly zplozeny otcem nebo matkou nebo tím a onou v jiném manželství, obdržely děti zplozené společně otcem a matkou nebo jejich potomci jak z otcovy, tak i z matčiny poloviny svůj patřičný, s polorodými sourozenci stejný podíl. V takovém případě se tedy lišilo postavení příbuzných plnorodých a polorodých. Jestliže byli dědici ze zákona plnorodý bratr a polorodá sestra, obdržel bratr $\frac{3}{4}$ z pozůstalosti, tedy $\frac{1}{2}$ a $\frac{1}{4}$, a sestra pouze $\frac{1}{4}$.¹⁰⁵

---

¹⁰² SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 21.

¹⁰³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 354-356.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 21.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 354-357.; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 58.

Jestliže některý ze zůstavitelových rodičů po sobě nezanechal ani děti ani potomků, připadlo celé dědictví druhému ještě žijícímu rodiči. Pokud už také nebyl naživu, rozdělilo se celé dědictví mezi jeho děti a potomky podle zásad výše uvedených.¹⁰⁶

Rodičům legitimovaných dětí náleželo totéž vzájemné právo, jaké bylo propůjčeno těmto dětem na pozůstalost jejich rodičů, takže tito rodiče mohli po svých dětech ze zákona dědit. Právo na intestátní dědění po dítěti, které zůstalo nemanželským, však příslušelo jen matce a jejím příbuzným, otec se svými příbuznými byl z posloupnosti vyloučen.¹⁰⁷

Nedědil-li žádný zůstavitelův potomek, dědil manžel vedle dědiců druhé třídy, protože v takovém případě manžel nemohl dědictví sám zdědit. Vedle druhé třídy manželovi připadla polovina pozůstalosti.

Manžel mohl podle OZO zdědit celou pozůstalost až tehdy, kdy nedědil žádný zákonný dědic v první a druhé parentele, ani předkové z parentely třetí, resp. osoby jim na roveň postavené.¹⁰⁸

4.2 Druhá dědická skupina podle středního občanského zákoníku

Vzhledem k tomu, že v rámci dědění podle SOZ byl manžel zařazen do dědických skupin a jeho dědění nebylo upraveno zvláštním způsobem, odlišoval se tím i okruh dědiců druhé skupiny oproti obecnému zákoníku občanskému. Jestliže v první dědické skupině nedědili zůstavitelovi potomci, dědil pozůstalý manžel ve druhé skupině a spolu s ním zůstavitelovi rodiče, jakož nově i osoby, které se zůstavitelem žily nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti¹⁰⁹ jako členové rodiny a které z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na zůstavitele (§ 528 SOZ).¹¹⁰

Zařazení tzv. spolužijící osoby mezi dědice ze zákona bylo úplnou novinkou, která v obecném zákoníku občanském neměla obdoby, neboť tam se dědicem mohla stát pouze osoba, jež byla se zůstavitelem v rodinném svazku. SOZ však tímto otevřel cestu k dědění schovance, vzdáleným příbuzným nebo družce zůstavitele. Jak již bylo uvedeno,

¹⁰⁶ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 58.

¹⁰⁷ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 24.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 371-372.

¹⁰⁸ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 61.

¹⁰⁹ „Pojem společné domácnosti je nutno vykládat tak, že zpravidla předpokládá společné bydlení; doba jednoho roku se počítá zpět ode dne úmrtí zůstavitele.“ R 12/68

¹¹⁰ PETRŽELKA, Karel. *Nové československé právo dědické*. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 63.

spolužijící osoba musela splňovat podmínku bydlení ve společné domácnosti v době zůstavitelovy smrti.

V souvislosti s problematikou dokazování toho, zda spolužijící osoba splnila podmínky stanovené pro dědění, se otevřely otázky, které později musela vyřešit judikatura. Bylo tak např. ustanoveno, že v případě, kdy zůstavitel strávil několik měsíců před smrtí v nemocnici, nepozbyly osoby, které s ním žily ve společné domácnosti jako členové rodiny a z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost, dědického nároku, jestliže pobytem zůstavitele v nemocnici nedošlo ke zrušení společné domácnosti a osoby žily v této domácnosti aspoň rok před zůstavitelovou smrtí.¹¹¹

Dále bylo nutno vyřešit situaci, kdy byly u dědice, který by jinak dědil až v rámci pozdější dědické skupiny, splněny i předpoklady stanovené pro dědění jako u osoby, která žila se zůstavitelem ve společné domácnosti. Takovému dědici nemohl být upírán dědický nárok, který byl pro něho příznivější. Bylo-li však už uznáno, že jsou zde podmínky pro dědění dědice jako spolužijící osoby, vylučovalo to dědění podle jiné pozdější dědické skupiny.¹¹²

Předpokladem dědického nároku podle § 528 SOZ byl kromě ostatních podmínek v tomto ustanovení uvedených (spolužití ve společné domácnosti se zůstavitelem a péče o tuto domácnost nebo závislost výživou na zůstaviteli) i vztah k zůstaviteli, podobný poměru rodinnému, tedy vztah podle úmyslu účastníků trvalý; pouhá dočasná příbuzenská nebo občanská výpomoc při obstarávání domácnosti nestačila.¹¹³

Dědicové druhé skupiny dědili rovným dílem, manžel však v rámci této skupiny zdědil vždy nejméně polovinu zůstavitelova majetku. Jestliže tedy po zůstaviteli dědila manželka, rodiče a schovanka a jestliže zůstavitel zanechal jmění 120.000 Kčs, zdědila jeho pozůstalá manželka v této skupině 60.000 Kčs, oba jeho rodiče spolu se schovankou každý po 20.000 Kčs.¹¹⁴

Někteří teoretikové následující situace považovali za zvláštní třetí skupinu dědiců, která však oficiálně v zákoně neexistovala.¹¹⁵

Jestliže se tedy zůstavitelovy smrti nedožil některý z rodičů, nabývaly dědického podílu tohoto zemřelého rodiče rovným dílem jeho děti, takže zůstavitelovi sourozenci. Podle SOZ

---

¹¹¹ R 86/52, viz: MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1228.

¹¹² R 99/52, viz tamtéž.

¹¹³ R 4/53, viz tamtéž.

¹¹⁴ PETRŽELKA, Karel. *Nové československé právo dědické*. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 64.

¹¹⁵ Tamtéž.

mohli sourozenci dědit v rámci druhé skupiny pouze na druhém místě, a to namísto rodiče, který zemřel před zůstavitelem.¹¹⁶

V případě, že zůstavitel neměl nebo nezanechal žádné sourozence, kteří by dědili místo zůstavitelových rodičů, získali možnost dědit zůstavitelovi prarodiče. Z toho vyplývá, že prarodiče byli k intestátní posloupnosti povoláni pouze na třetím místě, tj. v případě, kdy už nebylo jednoho nebo obou zůstavitelových rodičů a kdy tito rodiče po sobě nezanechali děti. Zde je potřeba si uvědomit, že děti sourozenců, tedy synovci a neteře, vůbec nebyli dědici ze zákona.¹¹⁷

Střední občanský zákoník upravoval pouze dvě skupiny dědiců a nedědil-li v žádné z nich dědic, připadl majetek socialistickému státu jako odúmrť. Úzký okruh dědiců byl zdůvodňován tím, že je v zájmu občanů socialistické společnosti, aby dědici ze zákona byly pouze osoby blízké zůstaviteli, které s ním měly skutečný vztah a díky jejichž zákonnému dědění se upevňovaly rodinné vztahy. Dědění tzv. „*smějících se dědiců*“ bylo v té době nepřípustné a tomu odpovídala i právní úprava intestátní posloupnosti.¹¹⁸

4.3 Druhá dědická skupina podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

Stejně jako prošel změnou okruh dědiců v první skupině podle účinné právní úpravy, rozšířil se tento okruh od 1. července 2006 o registrovaného partnera i ve skupině druhé. Nedědí-li tedy zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé skupině manžel, partner, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.¹¹⁹

Navíc už do druhé skupiny nejsou zařazeni sourozenci a prarodiče zůstavitele jako tomu bylo podle SOZ. Ti se mohou stát dědici až ve skupinách nových – sourozenci ve třetí, prarodiče ve čtvrté. To znamená, že je podle účinné úpravy vyloučeno nastupování rodičovských potomků (zůstavitelových bratrů a sester), příp. prarodičů, na místo uvolněné po rodiči zůstavitele a že tak manželovi připadá celé dědictví, pokud s ním nikdo z druhé skupiny nedědil. Zařazením sourozenců až do třetí skupiny je narušeno dosavadní přirozené

---

¹¹⁶ PLANK, Karol. *Dedičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 60.

¹¹⁷ PLANK, Karol. *Dedičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 62.

¹¹⁸ PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 66.

¹¹⁹ HOLUB, Milan, FIALA, Josef, BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou (včetně nového rejstříku)*. 12. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2006, s. 422.

rodové sepětí příbuzenstva do genealogických řetězců a uplatňuje se tak ve druhé skupině graduální systém¹²⁰ namísto dosavadního systému parentelního doplněného principem reprezentace. I jediný rodič tak vylučuje z dědění nejen své vlastní potomky, ale i potomky druhého z rodičů, tedy své nevlastní děti.¹²¹

Co se týče dalšího dědice druhé skupiny, tzv. spolužijící osoby, tak u ní je stanovena podmínka sdílení společné domácnosti.¹²² Ta je splněna skutečným a trvalým soužitím, kdy členové takové domácnosti přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb a kdy společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy. Spolužijící osoba musí žít ve společné domácnosti tak, jako by byla členem rodiny. Vyžaduje se, aby pečovala o společnou domácnost nebo poskytovala prostředky na úhradu potřeb společné domácnosti nebo aby byla odkázána výživou na zůstavitele.¹²³

Osoby zaměstnané za mzdu a osoby, které pouze bydlely ve stejném bytě jako zůstavitel, nesplňují podmínku společné domácnosti.¹²⁴ Avšak to, že některé práce spojené s udržováním domácnosti byly odměňovány jako poskytování opatrovatelské služby zůstaviteli, samo o sobě nemuselo u osoby, která tuto odměnu pobírala, vylučovat vznik jejího dědického nároku jako spolužijící osoby, jestliže byly současně splněny zákonné předpoklady pro dědění podle některého z těchto ustanovení.¹²⁵

Dědici druhé skupiny dědí stejným dílem, manžel nebo partner však vždy nejméně polovinu dědictví, v tomto tedy platí obdobné pravidlo jako v dosavadní právní úpravě ohledně dědění manžela ve druhé skupině. Každému z dědiců této skupiny, kromě tzv. spolužijící osoby, může připadnout celá pozůstalost, pokud mu nikdo jiný v rámci skupiny nekonkuruje. Spolužijící osoba sama ve druhé skupině dědit nemůže. V takovém případě se posouvá do dědické skupiny třetí.¹²⁶

---

¹²⁰ K ještě výraznějšímu uplatnění graduálního systému dochází ve čtvrté dědické skupině. Více viz: MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 51, 56-57.; KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné 3. 4. vydání*. Praha: ASPI, 2007, s. 315.

¹²¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 50-51.; FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník II § 460 až 880. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1437.

¹²² Srovnej rozsudek Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1 Cz 108/71: „Osoba, ktorá sa starala o poručiteľa (osamelého a nevládného), ale nežila s ním v spoločnej domácnosti, nie je dedičom zo zákona podľa ustanovenia § 474 OZ.“ Více viz: FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 372.

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2002, sp. zn. 21 Cdo 436/2001

¹²⁴ MÁLEK, Alois. *Občanský zákoník a předpisy související. 2. vydání*. Praha: Orbis, 1968, s. 273.

¹²⁵ R 41/86, viz MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008). 1. svazek, § 1-487*. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1225.

¹²⁶ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 54.

4.4 Druhá dědická třída podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

Nový občanský zákoník v oblasti druhé dědické třídy nepřipravil žádnou změnu oproti účinné právní úpravě. Nedědí-li tedy zůstavitelovi potomci, dědí podle § 1636 odst. 1 NOZ ve druhé třídě manžel, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Stejně jako při dědění v první třídě musí být pamatováno na § 3020 NOZ, který zaručuje registrovanému partnerovi stejné postavení, jako má manžel zůstavitele.

Dědici druhé třídy dědí stejným dílem, manžel a partner však vždy nejméně polovinu pozůstalosti.¹²⁷

Nutno dodat, že otázka zákonného dědického práva tzv. spolužijících osob byla při zpracovávání osnovy NOZ opakovaně diskutována. Příčinou těchto diskuzí byla skutečnost, že tzv. spolužijící osoby byly mezi zákonné dědice zařazeny v době totality z důvodu inspirace sovětským právem. Dokonce nový ruský občanský zákoník tyto osoby přeřadil až do poslední skupiny dědiců.

Český zákonodárce se však při přípravě NOZ nakonec přiklonil k argumentům, které hovoří ve prospěch dědění spolužijících osob, a ponechal jim jejich dosavadní místo v intestátní dědické posloupnosti. Už od druhé poloviny 18. století se objevovaly názory, které požadovaly větší zřetel na osobu zůstavitele v tom smyslu, že by dědictví připadalo osobám, které jsou s ním určitým způsobem společensky spojeny a u kterých je patrná zůstavitelova náklonnost z důvodu faktického soužití. Z těchto důvodů NOZ ponechává tzv. spolužijící osoby v intestátní posloupnosti a přihlíží k faktu, že tato neformální soužití osob jsou velmi četná.¹²⁸

S uvedeným rozhodnutím českého zákonodárce plně souhlasím, vždyť statistika hovoří sama za sebe. V České republice klesá počet uzavřených manželství a naopak roste počet

---

¹²⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 665-667.; MUŽIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1218.

¹²⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 666-667.

nesezdaných párů.¹²⁹ Je třeba přihlížet k náklonnosti, kterou zůstavitel a jeho družka sdíleli, když spolu mnohdy i několik let žili, vychovávali děti, jezdili na dovolenou apod.

Myslím si, že i zařazení spolužijící osoby do druhé a třetí třídy je vhodné. Rozhodně bych neuvítala, kdyby se postavení spolužijící osoby zlepšilo v tom smyslu, že by byla zařazena už do první třídy, avšak dovedu si představit četnou existenci názorů opačných. Poté by podle mého názoru zcela vymizel rozdíl mezi pozůstalým manželem a osobou z nesezdaného soužití. Tato skutečnost by měla za následek to, že by manželství v jedné z oblastí lidského života (dědění ze zákona), ztratilo význam a smysl.¹³⁰ Navíc by byla zcela narušena dosavadní koncepce a historická východiska intestátní posloupnosti, kdy tato za základ pro okruh dědiců ze zákona považují rodinný svazek. Na to by se mělo pamatovat i do budoucna v souvislosti s možnými novelami dědění v novém občanském zákoníku.

---

¹²⁹ VAVROŇ, Jiří. *Češi se do chomoutu neženou, počet sňatků vytrvale klesá* [online]. novinky.cz, 12. února 2013 [cit. 24. března 2013]. Dostupné na <<http://www.novinky.cz/domaci/292941-cesi-se-do-chomoutu-nezenou-pocet-snatku-vytrvale-klesa.html>>.

¹³⁰ Toto platí, vyjma problematiky dokazování v rámci dědického řízení, protože jak už bylo uvedeno výše, manželovi stačí předložit oddací list, kdežto spolužijící osoba má výchozí pozici podstatně složitější, když musí prokazovat, že jsou u ní splněny všechny předpoklady, které zákon k jejímu dědění vyžaduje.

5. Třetí dědická třída

Zvláštností třetí dědické třídy je, že zde už nemůže být srovnávána úprava podle SOZ, protože dědici tam byli rozděleni pouze do dvou dědických skupin a třetí skupina vůbec neexistovala. Jak už bylo zmíněno, Karel Petrželka ji v rámci svého výkladu uváděl, ale její „existence“ sloužila pouze k lepšímu pochopení principů dědění ve skupině druhé.¹³¹

5.1 Třetí dědická třída podle obecného zákoníku občanského

Jestliže ve druhé třídě nedědil žádný dědic – ani na straně matčině ani na straně otcově, nastoupila v dědictví třída třetí. Obecný zákoník občanský do třetí třídy řadil dědy a báby se sourozenci rodičů a jejich potomky, tedy i zůstavitelovy strýce a tety, případně bratrance a sestřenice s jejich descendencí.¹³² Pokud dědil jakýkoli dědic z parentely třetí, vylučoval tím všechny osoby z parentely čtvrté.¹³³

Dědictví se nejprve rozdělilo na dva stejné díly. Polovina patřila otcovým rodičům a jejich potomkům, druhá matčiny rodičům a jejich potomkům. Každá z těchto polovin se dělila stejnými díly mezi dědy a báby té a oné strany, pokud byli obojí ještě naživu.

Jestliže některý z dědů a báb nebo oba z matčiny nebo otcovy strany zemřeli, rozdělila se této straně připadá polovina mezi děti a potomky těchto dědů a báb v souladu se zásadami, podle kterých muselo být rozděleno ve druhé třídě celé dědictví mezi děti a potomky zůstavitelových rodičů.¹³⁴

Jestliže zemřeli z otcovy nebo matčiny strany oba, děd i bába, a jestliže ani po dědovi ani po bábě této strany nezůstali žádní potomci, pak připadlo celé dědictví ještě žijícím prarodičům z druhé strany nebo, pokud už zemřeli, jejich pozůstalým dětem a potomkům.¹³⁵

Pokud zůstavitele přežil jeho manžel a pokud nebyli žádní dědicové v první a druhé třídě, tak tento manžel dědil vedle starých rodičů zůstavitelových polovinu pozůstalosti. Museli však být všichni naživu a způsobilí dědit. Jestliže jeden ze starých rodičů z dědictví odpadl,

¹³¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1211.; PETRŽELKA, Karel. *Nové československé právo dědické*. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 64.

¹³² SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 22.

¹³³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 359.

¹³⁴ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 22.; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933, s. 56.

¹³⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 358-359.

nenastupoval na jeho místo jeho kmen, ale pozůstalý manžel. Pokud se stalo, že se nápadu dědictví nedožil žádný z dědů a báb, připadla celá pozůstalost manželovi zůstavitele.¹³⁶

5.2 Třetí dědická skupina podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

V právní úpravě třetí dědické skupiny podle OZ je oproti obecnému zákoníku občanskému narušen parentelní systém a zároveň se zde mezi dědici již nevyskytuje manžel zůstavitele, neboť ten mohl už v rámci druhé skupiny nabýt celou pozůstalost.¹³⁷

Ani v tomto případě není rozhodující, z jakého důvodu¹³⁸ některý z dědiců druhé skupiny nedědí. Nedědí-li tedy zůstavitelův manžel, partner ani žádný z rodičů, dědí ve třetí skupině stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti¹³⁹ a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Sourozenci zůstavitele jsou tedy zařazeni do „své“ dědické skupiny a nedědí odvozeně po rodičích ve druhé třídě, jako tomu bylo v OZO.

Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti, tedy zůstavitelovi synovci a neteře (nikoli již další potomci¹⁴⁰). Toto pravidlo v původním znění tohoto zákona obsaženo nebylo. O zařazení synovců a neteří do zákonné

¹³⁶ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 23.

¹³⁷ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 54.

¹³⁸ Tímto důvodem může být, např. to, že taková osoba neexistuje (zůstavitel nikdy neměl manžela ani partnera), osoba je neznámá nebo neznámého pobytu a nedala o sobě ve stanovené lhůtě vědět apod. Více viz: MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1226.

¹³⁹ Aktuální judikatura Nejvyššího soudu ČR hledí na tento pojem takto: „*Společnou domácností se ve smyslu ustanovení § 115 a 475 odst. 1 obč. zák. rozumí soužití dvou nebo více fyzických osob, které spolu žijí trvale a které společně uhrazují náklady na své potřeby. Společná domácnost zpravidla předpokládá společné bydlení v jednom nebo více bytech (k naplnění jejich znaků proto nepostačují například občasné návštěvy); výjimka z tohoto pravidla je možná jen tehdy, jde-li o dočasný a přechodný pobyt jinde z důvodu léčení, návštěvy příbuzných, výkonu práce apod. Jde o spotřební společenství trvalé povahy, a proto společnou domácnost představuje jen skutečné a trvalé soužití, v němž její členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb (nepostačuje například jen příležitostná výpomoc v domácnosti, společné trávení dovolených apod.) a v němž společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy. Spolužijící fyzická osoba musí žít ve společné domácnosti tak, jako by byla členem rodiny; vyžaduje se, aby pečovala o společnou domácnost (obstaráváním domácích prací, udržováním pořádku v bytě, obstaráváním prádla a údržby šatů, přípravou jídla apod.) nebo poskytovala prostředky na úhradu potřeb společné domácnosti anebo aby byla odkázána výživou na zůstavitele.*“ (Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. 21 Cdo 4795/2009)

¹⁴⁰ „*Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti (tj. synovci a neteře zůstavitele). Nedědí-li však některé z dětí sourozenců zůstavitele, jeho děti (tj. prasnovci a praneteře zůstavitele) již k dědění po zůstaviteli povolány nejsou a nepřísluší jim ani postavení účastníků dědického řízení.*“ SRNS 895/2002, více viz FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 372.

dědické posloupnosti se postarala až novela - zákon č. 509/1991 Sb., která nabyla účinnosti 1. 1. 1992.¹⁴¹

Rovněž stojí za upozornění skutečnost, že od 1. července 2006 došlo zákonem o registrovaném partnerství, také ke změně v podmínkách pro nastoupení dědiců třetí skupiny. Ti totiž nyní mohou dědit pouze tehdy, nedědí-li ani registrovaný partner zůstavitele, který může jako dědic ve druhé skupině získat celou pozůstalost.¹⁴²

5.3 Třetí dědická třída podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

Nový občanský zákoník ve třetí třídě dědiců nepřipravil žádnou změnu oproti stávající právní úpravě. Nedědí-li tedy manžel, partner ani žádný z rodičů, dědí ve třetí třídě stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.

Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti, tedy zůstavitelovi synovci a neteře.¹⁴³

---

¹⁴¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1211, 1225-1226.

¹⁴² MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1226.; MIKEŠ, Jirí, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 54.

¹⁴³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 667.

6. Čtvrtá dědická třída

6.1 Čtvrtá dědická třída podle obecného zákoníku občanského

Po novele z 12. října 1914, kterou byl okruh dědiců ze zákona zúžen z původních šesti parentel na čtyři, povolával obecný zákoník občanský ve čtvrté třídě k dědické posloupnosti jen zůstavitelovy první pradědy a prabáby bez jejich descendance.¹⁴⁴

Vymřela-li tedy třetí třída dědiců, byli zůstavitelovi pradědové a prabáby povoláni k zákonné dědické posloupnosti a jimi tato posloupnost také končila.¹⁴⁵

Dědům a bábám zůstavitelova otce připadla polovina dědictví, dědům a bábám matčiny druhá polovina. O každou polovinu dědictví se rozdělily obě dvojice dědů a báb stejnými díly.

Jestliže se některý z dvojice dědů a báb nedožil zůstavitelovy smrti, připadl jeho podíl na dědictví tomu z této dvojice dědů a báb, který zůstal naživu. Pokud některá dvojice dědů a báb úplně chyběla, dědila její čtvrtinu druhá dvojice téže strany zůstavitelových rodičů.

Jestliže chyběly obě dvojice dědů a báb některé strany zůstavitelových rodičů, byly k polovině pozůstalosti na ně připadající povolány dvojice dědů a báb s druhé strany rodičů stejnou měrou, jako k polovici pozůstalosti jim přímo připadající.¹⁴⁶

6.2 Čtvrtá dědická skupina podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

Čtvrtá skupina podle účinného občanského zákoníku je nejmladší skupinou v rámci této právní úpravy, neboť vznikla až zákonem č. 509/1991 Sb. Tato novela OZ opět zařadila mezi dědice ze zákona ve třetí skupině děti sourozenců, tedy neteře a synovce, a zároveň vytvořila novou¹⁴⁷ – čtvrtou skupinu dědiců, ve které po zůstaviteli dědili jeho prarodiče a děti prarodičů, tedy tety a strýcové.¹⁴⁸

¹⁴⁴ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 20-21.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 348.

¹⁴⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 22.

¹⁴⁶ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 359.

¹⁴⁷ Obecný zákoník občanský zařazoval prarodiče, případně jejich potomky, již do třetí třídy dědiců ze zákona (§ 738 až 740). Viz MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Lindt Praha, a. s., 2008, s. 1229.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 357-359.

¹⁴⁸ VAŇASOVÁ, Markéta. *Úprava dědického práva v novém občanském zákoníku* [online]. epravo.cz, 22. listopadu 2011 [cit. 16. listopadu 2012]. Dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-dedickeho>

Nedědí-li tedy žádný dědic ve třetí skupině, dědí ve čtvrté skupině stejným dílem prarodiče zůstavitele a nedědí-li žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti. To znamená, že se v této skupině velice silně projevuje graduální systém,¹⁴⁹ při kterém i jen jediný ze členů starší generace vylučuje z dědění kohokoli z generace mladší.¹⁵⁰

Dědické právo prarodičů není nijak odvozeno od dědického práva zůstavitelova otce či matky, i když pro to není žádná historická opora. To znamená, že všichni žijící prarodičové, kteří jsou způsobilí dědit, dědí stejným dílem. Jestliže jsou tedy naživu všichni čtyři prarodičové, každý z nich bude mít nárok na čtvrtinu dědictví, jestliže žijí pouze tři z nich, každý zdědí třetinu, žijí-li dva, tak polovinu. Jestliže se zůstavitelovy smrti dožil pouze jeden z prarodičů, získá v rámci čtvrté dědické skupiny celou pozůstalost. Může se tedy stát, že se takovému prarodiči dostane i majetku, který pochází z rodiny sešvagřené.¹⁵¹

Okruh intestátních dědiců je uzavřen prvními potomky prarodičů, tedy strýcem a tetou, bratranec nebo sestřenice nedědí.¹⁵² Při dědění strýců a tet se rovněž nepřihlíží, od koho ze svých předchůdců odvozují svůj původ a dědí všichni stejným dílem.¹⁵³

6.3 Čtvrtá dědická třída podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

Čtvrtá třída dědiců podle NOZ je tvořena pouze prarodiči zůstavitele, kteří dědí stejným dílem, jestliže nedědí žádný dědic ve třetí třídě.

Do čtvrté třídy už nejsou řazeni zůstavitelovi strýcové a tety, jako tomu bylo podle § 475a OZ, neboť ti jsou nově dědici v rámci šesté třídy. Dá se předpokládat,

---

[prava-v-novem-obcanskem-zakoniku-78510.html](#)>.; MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1139, 1140.

¹⁴⁹ S tímto systémem se nebylo možno setkat v právní úpravě dědění ze zákona podle OZO. To se do dnešní doby nezměnilo ani v Rakousku, kde je ABGB (OZO) stále účinnou právní úpravou. Graduální systém se prosadil v Německu, ale až v souvislosti s ascendenty čtvrtého stupně, a nikoli již s ascendenty druhého stupně, jako tomu je u nás. Viz MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 56-57.

¹⁵⁰ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 56.

¹⁵¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 57.; MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1230-1232.

¹⁵² viz též nálezy Ústavního soudu ze dne 11. dubna 2006, sp. zn. IV. ÚS 68/05

¹⁵³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 57.; MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008, s. 1230-1232.

že ohledně ostatních skutečností bude platit to, co již bylo vyloženo v rámci předešlé podkapitoly.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 667.

7. Další dědické třídy

První pokusy o rekonstrukci občanského práva probíhaly již na počátku 90. let, tedy za existence ČSFR. Po rozpadu federace práce na rekonstrukci v České republice ustaly, na Slovensku sice pokračovaly, ale nebyly dokončeny.¹⁵⁵ Vzhledem ke společnému historickému vývoji je tedy dosavadní občanský zákoník z roku 1964 platný i na Slovensku. V současnosti se i tam znovu obnovily práce na tvorbě nové právní úpravy občanského práva.

Nabízí se otázka, jak se s intestátní dědickou posloupností vypořádá nová slovenská úprava. Bude okruh zákonných dědiců v těchto dvou sousedních státech i nadále téměř shodný?¹⁵⁶ Rozšíří nový slovenský zákoník také počet dědických skupin a tím i okruh dědiců ze zákona?

Je zajímavé poukázat na to, že v době, kdy na Slovensku ještě platilo uherské právo,¹⁵⁷ byl okruh zákonných dědiců fakticky neomezený. Stačilo, jestliže potenciální dědic prokázal alespoň nějaké příbuzenství se zůstavitelem.¹⁵⁸

Dalo by se tedy předpokládat, že v rámci rekonstrukce se tyto dvě právní úpravy vydají podobným směrem, a to rozšířením počtu dědických skupin, ale opak je pravdou. Přestože bylo kdysi na Slovensku dědění ze zákona vlastně neomezené, nový slovenský občanský zákoník nebude rozšiřovat okruh dědiců.¹⁵⁹

Slovenský zákonodárce se tedy přiklonil k názoru, že rozšiřování okruhu zákonných dědiců není nutné, a návrh nového občanského zákoníku zachovává rozdělení dědiců do čtyř skupin, které jsou navzájem v poměru subsidiarity. Tento postoj je zdůvodňován tím, že při intestátní posloupnosti mají dědit především osoby, které spolu se zůstavitelem užívaly

---

¹⁵⁵ KORBEL, František. *Dnes vyšel nový občanský zákoník* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 22. března 2012 [cit. 21. března 2013]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/03/frantisek-korbel-dnes-vysel-novy.html>>.

¹⁵⁶ Účinná slovenská právní úprava totiž umožňuje, stejně jako ta naše, dědění v rámci čtyř skupin pouze s tou odlišností, že na Slovensku neexistuje registrované partnerství, a tedy ani partner jako dědic ze zákona. Více viz: STUPŇAN, Igor. *Registrované partnerství nebudú, liberáli parlament nepresvedčili* [online]. spravypavda.sk, 6. listopadu 2012 [cit. 21. března 2013]. Dostupné na <<http://spravypavda.sk/domace/clanok/251704-registrovane-partnerstva-nebudu-liberali-parlament-nepresvedcili/>>; LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné I*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2010, s. 638-649.

¹⁵⁷ Ve sledovaném období tomu odpovídají léta 1918-1950. Více viz: GANDŽALOVÁ, Daniela. *Dedičské právo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2006, s. 46.

¹⁵⁸ GANDŽALOVÁ, Daniela. *Dedičské právo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2006, s. 55.

¹⁵⁹ LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné I*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2010, s. 649.

jeho majetek. Zejména má docházet k upevňování rodinných a manželských vztahů, proto není potřeba rozšiřovat okruh dědiců ze zákona nad únosnou míru.¹⁶⁰

Je zřejmé, že český zákonodárce se přiklonil k opačnému pohledu na věc, když okruh zákonných dědiců rozšířil. Další dědické třídy, tedy konkrétně pátá a šestá, jsou v období od první republiky do současnosti úplnou novinkou, neboť, jak z dosavadního výkladu víme, intestátní posloupnost s nejvyšším počtem tříd byla dosud tvořena maximálně čtyřmi třídami, a to podle úpravy OZO a od r. 1991 i OZ. Navýšením počtu tříd se však zároveň projevuje snaha o obnovení okruhu dědiců na úroveň před redukcí z r. 1950.

Jedním z důvodů vytvoření těchto nových skupin bylo snížení počtu případů, kdy po sobě zůstavitel sice zanechal příbuzné, avšak ti se nedali zařadit do žádné z dosavadních čtyř skupin dědiců, a majetek zůstavitele tak „zbytečně“ připadl státu.¹⁶¹

7.1 Pátá třída dědiců podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

Nový občanský zákoník v § 1639 odst. 1 NOZ stanovuje, že nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele, tedy zůstavitelovi pradědové a prabáby.¹⁶² V praxi se s děděním v rámci této skupiny setkáme pouze výjimečně, avšak je potřeba si uvědomit, že průměrná délka lidského života se neustále prodlužuje.¹⁶³ Na druhou stranu se ale vyskytují i případy, kdy umírají lidé mladší. Typickým příkladem, kdy bude možno dědění v rámci této třídy aplikovat, je situace hromadné dopravní nehody, při níž přijde o život celá rodina (rodiče s dětmi), a jedinými žijícími příbuznými bude generace pradědů a prabáb.

---

¹⁶⁰ LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné I*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2010, s. 649.; GANDŽALOVÁ, Daniela. *Dedičské právo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2006, s. 275-276, 287.

¹⁶¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 666-667.

¹⁶² Lze se setkat s názorem, že je toto řešení nepraktické. – „*Co se týče dědických skupin, myslím, že není praktické, aby dědili prarodiče rodičů a nedědili sestřenice a bratrance, u nichž je pravděpodobnost, že přežijí zůstavitele vyšší a vztah zůstavitele k nim, nemá-li sám potomky, je dosti často velice blízký.*“ (viz ŠEŠINA, Martin. Úvaha nad návrhem úpravy dědění v novém občanském zákoníku. *Ad notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 45-47.)

¹⁶³ Obyvatelé České republiky byli na začátku 21. století v průměru o více než 10 let starší než o století dříve. Více viz: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistický portrét stárnoucího obyvatelstva* [online]. czso.cz, 22. prosince 2003 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/statisticky_portret_starnouciho_obyvatelstva_tz031222>.

Myslím, že je vhodnější, aby měli nárok na pozůstalost tito dědicové, než aby připadla státní jako odúmrt', vzhledem k tomu, že pradědové a prabáby bývají v důchodovém věku a potřebují prostředky na podporu a péči, aby mohli vést i ve svém vyšším věku důstojný život.

Pozůstalost se v páté třídě rozdělí tak, že prarodičům zůstavitelova otce připadne polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá.

Nedědí-li jednotlivý člen dvojice, připadne uvolněná osmina druhému členovi. Nedědí-li dvojice, připadne tato čtvrtina druhé dvojici téže strany. Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadá dědictví dvojicím druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo.¹⁶⁴

7.2 Šestá třída dědiců podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

Nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele, tedy děti zůstavitelových synovců a neteří, a dále děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem. Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, tedy některý ze strýců nebo tet zůstavitele, dědí jeho děti – zůstavitelovi bratranci a sestřenice.¹⁶⁵

I když by se daly najít ohledně okruhu dědiců této skupiny argumenty,¹⁶⁶ proč je do posloupnosti nezahrnout, myslím, že stačí, když se *odúmrt'* „*dostane ke slovu*“ až po nich. Vzhledem k historickému hledisku má dědění bratranců, sestřenic a dětí zůstavitelových synovců a neteří oporu právě v obecném zákoníku občanském. Strýce a tety netřeba z tohoto hlediska komentovat, vzhledem k tomu, že jsou zákonnými dědici i podle účinné právní úpravy.¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, s. 665-667.

¹⁶⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, s. 666-667.

¹⁶⁶ Tímto argumentem může být např. to, že se tito příbuzní už mnohdy nemusí znát a z toho důvodu ani vědět, jaký je pravděpodobný stav pozůstalosti z hlediska zadluženosti, popř. nemusí mít dobré vztahy, hrozí rozdělenost majetku apod. MIKEŠ, Jirí, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 48.

¹⁶⁷ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek, § 1-487*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 657.

8. Odúmrť

V průběhu dědického řízení může vyjít najevo, že po zůstaviteli nemá kdo dědit. Toto nastane, jestliže potenciální dědicové zemřeli dříve než zůstavitel. Není to ale jediná situace, kdy zůstane pozůstalost bez dědiců. Jestliže totiž dědicové žijí, ale využili svého práva dědictví odmítnout nebo jsou vydědění či nezpůsobilí dědit, má to na situaci stejný dopad.¹⁶⁸

Obecný zákoník občanský tuto problematiku upravoval v § 760 tak, že pokud nebylo oprávněného k dědické posloupnosti nebo pokud nikdo nenabyl dědictví, připadla pozůstalost státu jako odúmrť. Stát neměl právní postavení dědice, ale byl zavázán za dluhy stejně jako dědic, který se přihlásil s výhradou inventáře.¹⁶⁹

Střední občanský zákoník se této otázce věnoval v § 513 a stanovil, že jestliže nenabyl dědictví dědic ze závěti, byli místo něho povoláni dědicové zákonní, a čeho nenabyl žádný dědic, připadlo jako odúmrť státu. Dále navíc § 515 SOZ stanovil, že připadla-li odúmrť státu, odpovídal stát za závazky stejně, jako by byl dědicem.¹⁷⁰

Rovněž účinná právní úprava v § 462 OZ stanovuje, že dědictví, jehož nenabude žádný dědic, připadne státu. Stát, kterému takto připadlo dědictví, ho nenabývá z titulu dědického práva, ale ve skutečnosti jde o nabytí majetku, který by jinak vlastníka neměl.

Podle § 472 OZ odpovídá stát, jemuž dědictví připadlo, za zůstavitelovy dluhy a za přiměřené náklady jeho pohřbu stejně jako dědic. Není-li možno uhradit peněžitý dluh zcela nebo zčásti penězi z dědictví, může stát použít k úhradě i věcí, které jsou předmětem dědictví a které svou hodnotou odpovídají výši dluhu. Odmítne-li věřitel přijetí těchto věcí, může stát navrhnout likvidaci dědictví. Věřitel se nemůže domáhat zaplacení dluhu z jiného majetku státu jako v případě odpovědnosti dědiců.¹⁷¹ Toto ustanovení nemá v NOZ ekvivalent.¹⁷²

V novém občanském zákoníku je „odúmrť“ upravena tak, že nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl

¹⁶⁸ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 11, 57.; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 388.

¹⁶⁹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 387-389.

¹⁷⁰ PETRŽELKA, Karel. *Nové československé právo dědické*. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 66-67.

¹⁷¹ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek, § 1-487. 2. vydání*. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 623, 637-639.

¹⁷² BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2012, s. 480.

zákonným dědicem, což je novinka. Stát však nemá právo odmítnout dědictví. Vůči jiným osobám má stát stejné postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu.

Nový občanský zákoník se od dosavadní úpravy tedy liší v tom, že opouští koncepci odúmrti jako výrazu práva státní majetkové výsosti vyplývajícího ze státní svrchovanosti, kterou znala mj. i úprava OZO. Nově je totiž, jak už bylo uvedeno, státu přiznáno postavení zákonného dědice.¹⁷³ Inspirací v tomto kroku mohly být občanské zákoníky Španělska, Německa, Itálie, Maďarska či Polska. Státu může připadnout i pozůstalost zatížená dluhy, a proto má stát ze zákona totéž právní postavení, jaké má dědic, který si vyhradil soupis pozůstalosti.¹⁷⁴

A jak často dochází v České republice k tomu, že se pro pozůstalost nenajde žádného dědice a musí tak připadnout státu? Podle statistiky, kterou má k dispozici Nadace Via,¹⁷⁵ v Česku v r. 2006 zemřelo 104,4 tisíce lidí, přičemž 2 168¹⁷⁶ z nich neuzavřelo závěť, a ani po sobě nezanechalo žádného dědice. Jejich majetek tedy připadl státu a ten jej dokázal prodat za 140 milionů korun.¹⁷⁷

To, zda skutečně nežije někdo z možných dědiců, zjišťují soudní komisaři. Pokud dědicové nejsou nalezeni, je k dědickému řízení přizván stát, tedy ÚZSVM.¹⁷⁸

---

¹⁷³ Vzhledem k uvedenému je zřejmé, že český zákonodárce již s odúmrtí věcně nepočítá. Zapomněl však nadpis ustanovení o připadnutí pozůstalosti státu nazvaný „*Odúmrtí*“, což může vyvolávat nejrůznější otázky a možná i problémy při aplikaci tohoto ustanovení (§ 1634 NOZ).

¹⁷⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, s. 664-665.

¹⁷⁵ Nadace Via pomáhá rozvíjet komunitní život českých měst a obcí, posiluje neziskové organizace a investuje do jejich profesionálního rozvoje, pomáhá obnovovat zprerhané tradice filantropie a dárcovství v České republice. Více viz na: NADACE VIA [online]. nadacevia.cz, 2008 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <<http://www.nadacevia.cz/cz/o-nadaci/kdo-jsme>>.

¹⁷⁶ Oficiální celorepubliková statistika ohledně počtu odúmrtí (příp. počtu „běžného“ dědění ze zákona a dědění ze závěti) pravděpodobně neexistuje. Český statistický úřad se těmito otázkami nezabývá, ÚZSVM nemá povinnost si takovou statistiku vést. Notářská komora ČR se distancuje s odůvodněním, že dědické řízení je řízením soudním, a proto ohledně statistik odkazuje na Ministerstvo spravedlnosti ČR. To má k dispozici pouze údaje ohledně počtu odúmrtí, které vyřizující soudy uvádějí ve svém „*Výkazu o pohybu agendy rejstříku D*“ za určité čtvrtletní období. Okresní soud Olomouc např. v období od 1. 1. 2008 do 31. 3. 2008 vyřídil 722 věcí, z toho 8 věcí připadlo státu podle § 462 OZ. Více viz: MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Výkaz o pohybu agendy rejstříku D* [online]. cslav.justice.cz, 18. prosince 2008 [cit. 24. března 2013]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavvy&sloupec=obsah_dokumentu_html&where=id_dokumentu=25396&typSloupece=html&fileName=null>.

¹⁷⁷ VÁLKOVÁ, Hana. *V Česku zemřou ročně stovky lidí bez dědiců, státu věnují stovky milionů* [online]. Zpravy.idnes.cz, 10. října 2010 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-zemrou-ročne-stovky-lidi-bez-dedicu-statu-venuji-desitky-milionu-11f-/domaci.aspx?c=A101008_153451_domaci_hv>.

¹⁷⁸ Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových jedná v řízení před soudy, rozhodci nebo stálými rozhodčími soudy, správními úřady a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu, kdy Úřad vystupuje v řízení za stát jako příslušná organizační složka s příslušností hospodařit s tímto majetkem nebo namísto organizačních složek, které jsou příslušné hospodařit s předmětným majetkem státu, podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. Více viz: ÚŘAD PRO ZASTUPOVÁNÍ STÁTU VE VĚCECH MAJETKOVÝCH [online]. uzsvm.cz, 2011 [cit. 19. března 2013]. Dostupné na <<http://www.uzsvm.cz/nejcastejsi-dotazy-291-0-85/odpovedi-na-nejcastejsi-dotazy-406/>>.

Pokud z dědického řízení nabude ČR jakýkoliv majetek, musí postupovat dle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. V případě, že je majetek pro Českou republiku potřebný, převede ho ÚZSVM na příslušnou organizační složku státu. Pokud majetek žádná z institucí nepotřebuje, je nabízen k prodeji v souladu s právními předpisy a výnos se stává příjmem státního rozpočtu.¹⁷⁹

Rekordem, který stát eviduje, je dědické řízení, v němž připadl státu majetek za více než 35 milionů korun. Takový případ se stal v r. 2005, kdy soudní spor trval tři roky. Majetek nakonec připadl státu.¹⁸⁰

Proč ale takový majetek končí v rukách státu? Jedním z důvodů může být to, že lidé bez dědiců nejsou v Česku zvyklí psát závěti, v nichž by majetek odkazovali nadacím, občanským sdružením nebo univerzitám a zároveň přibývá dědických řízení, v nichž dědicové dědictví odmítli z důvodu jeho zadlužení.¹⁸¹

V souvislosti s osvětou v oblasti účelného naložení s majetkem, který by jinak po smrti člověka připadl státu, existuje např. Asociace komunitních nadací v ČR, která se věnuje fundraisingu ze závětí ve prospěch nadací.¹⁸²

---

¹⁷⁹ ÚŘAD PRO ZASTUPOVÁNÍ STÁTU VE VĚCECH MAJETKOVÝCH [online]. uzsvm.cz, 2011 [cit. 19. března 2013]. Dostupné na <<http://www.uzsvm.cz/nejcastejsi-dotazy-291-0-85/odpovedi-na-nejcastejsi-dotazy-406/>>.

¹⁸⁰ VÁLKOVÁ, Hana. *V Česku zemřou ročně stovky lidí bez dědiců, státu věnují stovky milionů* [online]. Zpravy.idnes.cz, 10. října 2010 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-zemrou-ročne-stovky-lidi-bez-dedicu-statu-venuji-desitky-milionu-11f/domaci.aspx?c=A101008_153451_domaci_hv>.

¹⁸¹ VÁLKOVÁ, Hana. *V Česku zemřou ročně stovky lidí bez dědiců, státu věnují stovky milionů* [online]. Zpravy.idnes.cz, 10. října 2010 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-zemrou-ročne-stovky-lidi-bez-dedicu-statu-venuji-desitky-milionu-11f/domaci.aspx?c=A101008_153451_domaci_hv>.

¹⁸² ASOCIACE KOMUNITNÍCH NADACÍ ČR [online]. daryzezaveti.cz, 18. prosince 2012 [cit. 24. března 2013]. Dostupné na <<http://daryzezaveti.cz/>>.

9. Závěr

Intestátní dědická posloupnost díky přijetí nového občanského zákoníku projde určitými změnami, ale ty nejsou natolik rozsáhlé, jak by se dalo čekat, pokud bereme v úvahu tvrzení, že zákonodárce se při tvorbě NOZ inspiroval obecným zákoníkem občanským.

Ano, okruh dědiců ze zákona bude účinností nového zákoníku rozšířen o další dvě skupiny, avšak zároveň je zachována spousta změn, kterými intestátní posloupnost prošla v době, kdy byl na našem území budován socialistický stát. To může být do jisté míry způsobeno „*vykem*“ na jednotlivé aspekty této úpravy nebo také zjištěním, že určitá skutečnost je přínosem i pro dědění v demokratickém státě.

Jednou z nejvýraznějších změn, kterou zavedl střední občanský zákoník a kterou si naše společnost natolik osvojila, že by návrat k úpravě obecného zákoníku občanského byl nepředstavitelný, je rovnost dětí manželských a nemanželských při dědění ze zákona. Úprava dědění dětí v první dědické skupině se tedy nemění.

Dalším podobným rozhodnutím je zachování tzv. spolužijící osoby mezi dědici ze zákona. Jak už bylo uvedeno výše, hlavním důvodem k tomuto kroku je klesající počet uzavřených sňatků a rostoucí počet vztahů faktických, tedy nesezdaných soužití. Tzv. spolužijící osoba byla mezi dědice ze zákona poprvé zařazena ve středním občanském zákoníku a účinná právní úprava tento institut přejala. Nový občanský zákoník nakonec takovou osobu jako intestátní dědice také akceptuje, i když tomuto kroku předcházely mnohé diskuze.¹⁸³

V průběhu let 1918-2013 prošlo intestátní dědění docela pestrým vývojem. Striktně parentelní systém založený výhradně na rodinných svazcích s širokým okruhem dědiců, který byl uplatňován podle úpravy OZO, byl vystřídán socialistickou koncepcí dědění.

Střední občanský zákoník „*ořezal*“ čtyři dědické třídy na pouhé dvě skupiny dědiců a zařadil proti dosavadnímu přesvědčení mezi dědice spolužijící osobu, tedy člověka, který nemusí být se zůstavitelem v rodině.

Po revoluci se na počátku 90. let prostřednictvím novely OZ začínal okruh dědiců ze zákona opět rozrůstat o osoby dříve vyřazené a později přibyl i úplně nový dědic – registrovaný partner zůstavitele.

Myslím, že v rámci rekodifikace udělal český zákonodárce, na rozdíl od toho slovenského, krok správným směrem, když zvýšil počet dědických tříd a zařadil mezi dědice např. bratrance či praprarodiče zůstavitele. Majetek tak zůstane v rodině a může být využit k jejímu prospěchu. Kdyby tyto osoby mezi dědice zařazeny nebyly, připadlo by dědictví

---

¹⁸³ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, s. 666-667.

státu. V takovém případě by zůstavitel vůbec nemohl předvídat, jak ÚZSVM s pozůstalostí naloží a k čemu bude využita.

Je potřeba shrnout českou rekonstrukci intestátní dědické posloupnosti tak, že zákonodárce našel při svém rozhodování ohledně okruhu dědiců ze zákona ty správné kompromisy. Tam, kde bylo potřeba se inspirovat celistvou a stabilní úpravou obecného zákoníku občanského, je inspirace znát. Naopak tam, kde dosavadní úprava bezproblémově funguje, je tato ponechána.

Seznam pramenů a literatury

1. Právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění účinném ke dni 31. prosince 1934

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1951

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

Zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství, ve znění zákona č. 113/1924 Sb. z. a n. účinném ke dni 14. dubna 1924

Zákon č. 56/1928 Sb. z. a n., o osvojení, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1929

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Vládní návrh: zákon, kterým se vydává občanský zákoník. Praha: Národní shromáždění republiky Československé, 1937. 455 s.

2. Literatura a komentáře

BĚLOHLÁVEK, Alexander a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2012. 831 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008)*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, 1391 s.

FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006. 494 s.

GANDŽALOVÁ, Daniela. *Dedičské právo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2006. 320 s.

HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek, § 1-487*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, 755 s.

HOLUB, Milan, FIALA, Josef, BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou (včetně nového rejstříku)*. 12. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2006. 871 s.

HOLUB, Milan, POKORNÝ, Milan, BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občan a vlastnictví v českém právním řádu*. Praha: Linde Praha, a. s., 2002. 335 s.

KNAPP, Viktor, PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva*. Praha: Orbis, 1965. 571 s.

KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 4. vydání. Praha: ASPI, 2007. 344 s.

KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: VŠEHRD, 1933. 139 s.

KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha: Linde Praha, a. s., 2001. 278 s.

LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné 1*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2010. 731 s.

MÁLEK, Alois. *Občanský zákoník a předpisy související*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1968. 628 s.

MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. 432 s.

MUZIKÁŘ, Ladislav. Nabývání dědictví. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš (eds). *Sborník ASPI. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. 1. 2006 a 12. 5. 2006 na PF UK*. Praha: ASPI, 2006, s. 149-170.

PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In PETRŽELKA, Karel (ed). *K otázkám nového občanského práva. Edice Nový právní řád č. 7*. Praha: Orbis, 1950, s. 47-75.

PLANK, Karol. *Dedičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954. 178 s.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936. 680 s.

SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921. 104 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník II § 460 až 880. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s.

3. Odborné články

ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97-105.

ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 632-637.

KUBEŠ, Vladimír. Vládní návrh občanského zákoníka. *List československých právníků Všeohrd*, 1937, roč. 18, č. 8, s. 321-324.

ŠEŠINA, Martin. Diskuse o návrhu nového občanského zákoníku. *Ad notam*, 2005, roč. 11, č. 4, str. 124-137.

ŠEŠINA, Martin. Úvaha nad návrhem úpravy dědění v novém občanském zákoníku. *Ad notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 45-47.

TELEC, Ivo. O vládním návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 19, s. 677-684.

VOSLAŘ, Josef. Dědické právo v osnově občanského zákona. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1938, roč. 21, č. 1, s. 347-370.

WAWERKA, Karel. Jaké dědické právo? *Ad notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 39-41.

4. Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu rakouského ze dne 11. července 1923, **Ob II 517/23, SZ V/195**

R 86/52 (viz: MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008). 1. svazek, § 1-487*. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1228.)

R 99/52 (viz: MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008). 1. svazek, § 1-487*. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1228.)

R 4/53 (viz: MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008). 1. svazek, § 1-487*. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1228.)

R 12/68 (viz: MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008). 1. svazek, § 1-487*. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1228.)

Rozsudek Najvyššieho súdu SR, **sp. zn. 1 Cz 108/71** (viz: viz: FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 372.)

R 41/86 (viz MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: Velký akademický komentář (úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008). 1. svazek, § 1-487*. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 1225.)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2002, **sp. zn. 21 Cdo 436/2001**

SRNS 895/2002 (viz FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 372.)

Nález Ústavního soudu ze dne 11. dubna 2006, **sp. zn. IV. ÚS 68/05**

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2012, **sp. zn. 21 Cdo 4795/2009**

5. Internetové stránky

ASOCIACE KOMUNITNÍCH NADACÍ ČR [online]. daryzezaveti.cz, 18. prosince 2012 [cit. 24. března 2013]. Dostupné na <<http://daryzezaveti.cz/>>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Děti narozených mimo manželství stále přibývá* [online]. czso.cz, 5. května 2009 [cit. 24. března 2013]. Dostupné na <http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/deti_narozenyh_mimo_manzelstvi_stale_pribyva>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistický portrét stárnoucího obyvatelstva* [online]. czso.cz, 22. prosince 2003 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/statisticky_portret_starnouciho_obyvatelstva_tz031222>.

KORBEL, František. *Dnes vyšel nový občanský zákoník* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 22. března 2012 [cit. 21. března 2013]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/03/frantisek-korbel-dnes-vysel-novy.html>>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Výkaz o pohybu agendy rejstříku D* [online]. cslav.justice.cz, 18. prosince 2008 [cit. 24. března 2013]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_html&where=id_dokumentu=25396&typSloupce=html&fileName=null>.

NADACE VIA [online]. nadacevia.cz, 2008 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <<http://www.nadacevia.cz/cz/o-nadaci/kdo-jsme>>.

STUPŇAN, Igor. *Registrované partnerství nebudú, liberáli parlament nepresvedčili* [online]. spravy.pravda.sk, 6. listopadu 2012 [cit. 21. března 2013]. Dostupné na <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/251704-registrovane-partnerstva-nebudu-liberali-parlament-nepresvedcili/>>.

ŠŤASTNÁ, Anna. *Rozvodovost* [online]. socioweb.cz, 20. dubna 1982 [cit. 20. března 2013]. Dostupné na <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=246&lst=111>>.

ÚŘAD PRO ZASTUPOVÁNÍ STÁTU VE VĚCECH MAJETKOVÝCH [online]. uzsvm.cz, 2011 [cit. 19. března 2013]. Dostupné na <<http://www.uzsvm.cz/nejcastejsi-dotazy-291-0-85/odpovedi-na-nejcastejsi-dotazy-406/>>.

VÁLKOVÁ, Hana. *Ministr Pospíšil chce rozšířit okruh dědiců o sestřence a praprarodiče* [online]. Zpravy.idnes.cz, 1. listopadu 2010 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/ministr-pospisl-chce-rozsirit-okruh-dedicu-o-sestrenice-a-praprarodice-14l-/domaci.aspx?c=A101026_142342_domaci_hv>.

VÁLKOVÁ, Hana. *V Česku zemřou ročně stovky lidí bez dědiců, státu věnují stovky milionů* [online]. Zpravy.idnes.cz, 10. října 2010 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-zemrou-rocne-stovky-lidi-bez-dedicu-statu-venuji-desitky-milionu-1lf-/domaci.aspx?c=A101008_153451_domaci_hv>.

VAŇASOVÁ, Markéta. *Úprava dědického práva v novém občanském zákoníku* [online]. epravo.cz, 22. listopadu 2011 [cit. 16. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-dedickeho-prava-v-novem-obcanskem-zakoniku-78510.html>>.

VAVROŇ, Jiří. *Češi se do chomoutu neženou, počet sňatků vytrvale klesá* [online]. novinky.cz, 12. února 2013 [cit. 24. března 2013]. Dostupné na <<http://www.novinky.cz/domaci/292941-cesi-se-do-chomoutu-nezenou-pocet-snatku-vytrvale-klesa.html>>.

Abstract

The theme of this thesis is „*The descent upon intestacy*“, thus an inheritance of persons prescribed by law, which takes a place in cases when an inheritance by last will and testament is impossible.

The thesis is focused on an evolution of the institute of intestacy in the Czech Republic during the period from 1918 to 2013. The reason I chose the aspect of evolution is a fact, that New Civil Code (effective from January 1st, 2014) has been adopted and it has been inspired by General Civil Code. Each chapter is dedicated to comparison of evolution of particular inheritance categories and the last one to the institute of caducum.

The comparison is made for these civil law acts - General Civil Code (originally Imperial Patent No. 946/1811 Coll., General Civil Code), Civil Code of 1950 (Act No. 141/1950 Coll., Civil Code), Civil Code of 1964 (Act No. 40/1964 Coll., Civil Code) and New Civil Code (Act No. 89/2012 Coll., Civil Code).

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je „*Intestátní dědická posloupnost*“, tedy dědění osob určených zákonem, které nastává v případech, kdy není možné dědit podle posledního pořízení.

Práce je zaměřena na vývoj dědění ze zákona na území České republiky v období od r. 1918 do r. 2013. Aspekt vývoje jsem do práce zařadila z toho důvodu, že nově přijatý občanský zákoník (účinnost od 1. ledna 2014) je inspirován obecným zákoníkem občanským. Každá kapitola je věnována komparaci vývoje jednotlivých dědických tříd a poslední z nich institutu odúmrti.

Srovnání je vytvořeno pro následující kodexy – obecný zákoník občanský (císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění účinném ke dni 31. prosince 1934), občanský zákoník z r. 1950 (zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1951), občanský zákoník z r. 1964 (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů) a nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., v platném znění).

Seznam klíčových slov

dědic ze zákona

dědické skupiny

dědická sukcese

dědický nárok

dědit

intestátní posloupnost

občanský zákoník

odúmrť

pozůstalost

princip reprezentace

zůstavitel

List of the keywords

heir at law

inheritance categories

inheritance succession

heirdom

inherit

descent upon intestacy

Civil Code

caducum

estate

principle of representation

donor